ГОЛОС України

Влада — Радам!

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 4 ◆ Субота, 5 січня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

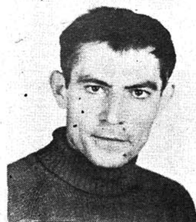
Даруй господарю, даруй господині,
Даруй літа щасливії нашій
славній Україні.
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився...

Матеріали до радісних свят Різдва Христового читайте на 9, 10 і 11 сторінках.

Фото Олександра **КЛИМЕНКА.**

Соціалізм призвів до зубожіння економіки, а людину — до рівня примітивного споживача, — вважає народний депутат України Володимир Пилипчук. Його статтю читайте на 6 сторінці.

ВАСИЛЬ СТУС
6·01·1938 † 4·09·1985

Нарешті повертається до нас поезія Василя Стуса. Есе про поета і правозахисника читайте на 12 сторінці.

Як поєднати шведський соціалізм з комуністичною перспективою! Відповідь на це запитання ви знайдете на 16 сторінці.

Інформаційний кур'єр: Телетайп. Телекс. Телефакс

ПРИВІТАННЯ

Професорсько - викладацький колектив, студентство Київського державного інституту культури щиросердно вітають всіх **працівників** редакції з виходом у світ перших номерів «Голосу України». Хоч народилась газета в цей тривожний складний час, але вона вже подала свій правдивий дзвінкий і надійний голос на всю республіку. Цей голос почули всі, хто творить в ім'я відродження нашої національної культури, хто у своєму серці носить добро, повагу до всього прекрасного і вічного на землі. Наш багатотисячний колектив одного з наймолодших вузів Києва ласкаво запрошує вас на творчу зустріч в цю пору Новоріччя і різдвяних свят. Зичимо вам віку довгого, щоб були багаті здоров'ям, творчою снагою, росяних вам ранків і чистих світанків.

З пошаною ректор професор **ЦИБУЛЯК.**

На будинку Житомирської міськради знято синьо-жовтий прапор разом з гербом-тризубом. Так вирішила недавня сесія обласної Ради народних депутатів. Нею було скасовано рішення міської Ради народних депутатів «Про використання української національної символіки на території міста Житомира» та її президії «Про встановлення українського національного символу — синьо-жовтого прапора та герба-тризуба на будинку міської Ради» як такі, що суперечать чинному законодавству.

Трудящі обласного центру схвально зустріли такий акт обласної Ради.

Усі політизовані організації і групи, діяльність яких, на думку ректорату, не сприяє або навіть заважає навчальному процесові, виведені з території Чернівецького державного університету імені Ю. Федьковича. Їм відмовлено в наданні приміщень і майна, у праві проводити в стінах вузу мітинги, збори та інші масові заходи.

Міськком комсомолу на позачерговому пленумі прийняв заяву, в якій охарактеризував дії керівництва університету як недемократичні і звернувся до виконкому міської Ради народних депутатів з проханням скасувати антиконституційне рішення ректорату.

(УКРІНФОРМ).

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Головний редактор Сергій ПРАВДЕНКО

Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955. Тираж 165.650. Передплатна ціна на рік 19 крб. 60 коп.

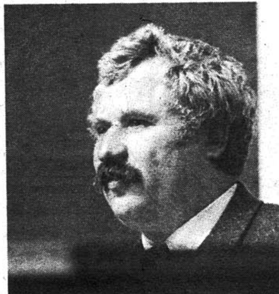
УВАГА! У зв'язку з технологією випуску газети другий «зошит» (9—16 стор.) вкладено між 4 і 5 сторінками.

В. ГРИНЬОВ:
«Україна ніякої участі у підготовці проекту Союзного договору не брала»

Парадом суверенітетів назвав Президент М. С. Горбачов виявлення волі суверенних держав, об'єднанних Союзом... Втім, здається, докучає центру не стільки сам парад, скільки те, що республіки претендують на самовизначення щодо функцій, котрі вони, кожна на свій розсуд, мають на увазі делегувати центру. Про те, що саме така постановка проблеми союзного співіснування не входить у плани Президента, свідчить проект нового Союзного договору, котрий він направив Верховним Радам союзних республік.

У передньому слові до проекту Союзного договору йдеться про те, що цей документ підготовлено у результаті консультацій з представниками республік і обговорення у Раді Федерації, з врахуванням пропозицій наукових закладів, трудових колективів, громадських організацій і громадян.

Однак те, що представлено у проекті, не збігається, скажімо, з думками заступника Голови Верховної Ради України В. Гриньова. Саме з цього і почалася наша бесіда.

ТАНЦЮВАТИ ПІД ДИКТАТ ЦЕНТРУ?

— Володимире Борисовичу, яку саме участь брала робоча група від України у розробці проекту Союзного договору? Як вона, принаймні, реагує на запропонований Президентом проект? Адже від тих позицій, що ви відстоювали влітку, здається, не залишилося й сліду?

— Президентський варіант, я так його назву, хоча, природно, його автор не Президент, але під його егідою документ народжений, ідеологічно в корені суперечить ідеї суверенітету республік. Опублікований проект «танцює» від центру. Тим часом головну роль мають відігравати горизонтальні зв'язки між республіками. І тільки ті функції, що не покриваються цими горизонтальними зв'язками, ті інтереси, що виходять за їх межі, по суті й мають становити предмет Союзного договору, причому, в якому, погодьтеся, всі республіки не можуть делегувати однакові повноваження центру.

Тепер щодо самої технології виготовлення цього документа. Україна ніякої участі не брала у підготовці опублікованого проекту Союзного договору. Я повторюю — ніякої. Коли я кажу Україна, то під цим розумію певний повноважний набір людей від парламенту України, котрі б з певною позицією виїздили у Москву. Не було ні в робочій групі, яка готувала цей документ, ні в остаточних консультаціях на рівні, скажімо, парламенту СРСР, саме таких представників від України. Ми, я б сказав, вербально брали участь у початкових консультаціях. Це були бесіди, розмови щодо Союзного договору. І наша група стояла на тій позиції, що я вже згадував. Але вона зовсім не врахована. На тих розмовах все і закінчилося.

— Володимире Борисовичу, людей лякає сама думка про те, що Союз розпадається. До того ж, і за кордоном неоднозначно сприймають процеси, що відбуваються в республіках. По-моєму, вони в шоці...

— Так. І вони готові допомагати Горбачову, котрий запропонував певний варіант стабілізації у вигляді Союзного договору, централізації влади, президентської форми правління. Вони готові допомагати Горбачову, тільки б не бачити перед своїми очима Союз, що розпадається. Озброєний до зубів, з ворогуючими між собою республіками. Це жахливо. Це той молох, перед яким блідне все на світі. І тому за кордоном не хочуть визнавати республіки як суб'єкти міжнародного спілкування.

І ось тут не враховується, що з'явився натяк на процес стабілізації, який випливає з суверенітетів республік. Усі ми разом маємо винайти, врешті, сконструювати нові правила спільного проживання. І от сьогодні цей механізм стабілізації почав формуватися у вигляді договорів, приміром, між Україною і Росією. Зобов'язуючись щось виконувати, виходячи з інтересів Росії, ми ущемлюємо свій суверенітет, Росія, відповідно, свій, але це робиться нами самими на благо наших народів. Тому треба ясно усвідомлювати, що це і є нові механізми, котрі центр не бажає сприймати, але за якими, і це моє глибоке переконання, майбутнє.

А натомість їде мільярдна допомога логіці Горбачова. Йому дають кредити, готові сьогодні ще і ще їх дати. Але трагедія у тому, що ці кредити можуть бути вкладені у пусте: щоб зберегти старий Союз, щоб підживити старі структури...

Тепер щодо того, кому вірити. Ви знаєте, у нас якесь міфологізоване поняття. Нам хотілося б, аби у нас був такий «великий тато», який би все розумів, а ми як діти-пустуни... Нічого хорошого не буде з такої логіки, оскільки цей «великий тато» така ж людина, як і ми, і перебуває у полоні своєрідних позицій. Бодай тому є політична небезпека, що у нас консервативні настрої сильні. А Президенту як центристу треба балансувати на цьому лезі...

— Наскільки я зрозуміла, ви особисто відкидаєте концепцію запропонованого проекту? А чи може так трапитися, що незважаючи ні на що, договір буде підписаний? Який ваш прогноз?

— Якщо, приміром, запропонований проект договору ігнорувати повністю, можна, вибачте, нарватися на зовсім непередбачувані дії центру. Ну от я наведу найнеприємніший сценарій: введення президентського правління на всій території країни, розпуск парламенту, проведення під дулами автоматів референдуму з приводу існування Союзу.

— Мороз по шкірі...

— Ну що ж, мороз по шкірі... Я подаю неприємну ситуацію, але для її виникнення є першопричини. Є документ Союзного договору. Він опублікований. Є права Президента, підтверджені парламентом. І все це буде повністю законною санкцією.

Я не хочу лякати, але варіант, який у членів депутатської коаліції «Союз» обговорюється щодня, можливий. Нічого не вдієш. До того ж, ще є досить жорстка артилерія партійного втручання.

Згадайте, як образно висловлюються партійні лідери, що час виходити з окопів. Здається, наступ з окопів починається. Це проглядається і в нашому парламенті.

— Володимире Борисовичу, врешті, наш парламент має свою концепцію Союзного договору...

— Після консультацій я зрозумів, що ми маємо бути готові до різних поворотів. А для цього треба виробити свою концепцію. От тоді й була створена наукова група. Її дітище — Договір про Співдружність Радянських держав. Однак, усвідомлення того, що договір підписуватиметься після прийняття Конституції республіки, зашкодило більш-менш оперативній проробці концепції у комісіях. І зволіканню усі знаходили пояснення. Комуністична фракція: не треба дражнити гусей. Національно орієнтована — теж не поспішає. До того ж, значна частина її взагалі за самостійну Україну, «Ні» — Союзному договору» — ось їх гасло. Але це наївно. Тому ми і опинилися у досить неприємній ситуації. Є проект Союзного договору, а нам запропонувати нема що.

— Мені здається, що вже зараз через невизначеність наших відносин з центром республіка потрапила у досить скрутну ситуацію. Я маю на увазі проблему організації оборони і військової служби.

— Так, військова концепція є складовою частиною Союзного договору. І наше бачення таке: зберегти колективну оборону, в яку мають увійти стратегічні ракетні війська, військово-повітряні сили, військово-морський флот, війська по обороні кордонів, швидкого реагування типу морської піхоти, повітряно-десантні. А далі мають бути територіальні війська. Умовно кажучи, армії республік, призначення їх — не воювати між республіками, а підтримувати загальний рівень стабільності. У цьому плані питання про призов з території України за її межі не порушується, бо з території України йтимуть служити наймані за заробітну плату професіонали. Отже, все залежить від концепції військової реформи у Союзі.

Що ж ми маємо зараз? З одного боку, є рішення, що за межами території України юнаки можуть служити тільки добровільно. Але добровольців не вистачає, щоб закрити потреби стратегічної оборони. Ось ми й потрапили у ці «ножиці». І Президент видав Указ про те, що він скасовує усі наші постанови в принципі з однієї причини — Президент турбується про стратегічну оборону. А ми приймаючи рішення, не запропонували механізму реалізації стратегічної оборони. Оце сьогодні і є ті «ножиці» між потребою Союзу і думкою парламенту республіки. Це ще один з наслідків непродуманої взаємодії з центром.

— От виникає питання: де ж та межа між верховенством законів Союзу і республік? У проекті договору сказано, що у республіках верховенство мають закони республік, за винятком тих, що віднесені до компетенції Союзу. Як це розуміти?

— Закони мають бути розподілені на зони впливу. І питання про їхнє верховенство не повинно виникати у принципі. У нашій концепції Союзного договору принципово виключена ця можливість, оскільки законів союзних не передбачається. Є певні домовленості, котрі стають законами, коли ратифікуються всіма парламентами.

Нині ж створюється штучна ієрархія законів, якої не повинно бути. І от коли кажуть, що союзні закони пріоритетні в тій сфері, яка належить Союзу, я так і хочу спитати: а як народжується союзний закон, звідки він береться, як він може діяти поза компетенцією суверенних держав, що це за орган, який приймає такі закони, котрі не узгоджуються з суверенними державами?

На жаль, наші з центром підходи і тут різні.

Наш парламент, отже, має виробити свою концепцію договору і відстоювати її.

Інтерв'ю вела парламентський кореспондент Світлана ПИСАРЕНКО.

Світлана ПИСАРЕНКО

Світлана Вікторівна ПИСАРЕНКО, парламентський кореспондент «Голосу України». У 1981 році закінчила факультет журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Протягом 16 років працювала у редакції обласної газети «Київська правда».

В ОДНІЙ ОКРЕМО ВЗЯТІЙ СІЛЬРАДІ...

...Тривало чергове засідання виконкому Пужайківської сільради. Його голова Микола Іванович Кобилянський оголосив порядок денний. Перше — розгляд заяв жителів села про довгострокове закріплення за ними земельних наділів — кому в десяток, а кому й у сотню гектарів — для організації фермерських господарств, друге — розподіл між фермами сільськогосподарської техніки, зокрема тракторів МТЗ-80, і третє — прокладання до фермерських господарств шляхів з твердим покриттям, причому коштом сільради.

Скажете, що за утопія! Тільки-но Закон про місцеві Ради і місцеве самоврядування прийняли, а вже на сільраду усе — і земля, і техніка, як манна небесна звалилися. Вже й дороги прокладають. Ні, не утопія, просто у Пужайково той Закон випередили.

Самоврядування: хто шукає — знаходить

— Експериментували, — каже М. Кобилянський, — на свій страх і ризик два роки. Відтоді, власне, як наші трудівники вирішили реорганізувати колгосп, створивши на базі окремих його виробництв спеціалізовані кооперативи. Нині їх понад сорок — і всі самостійні, незалежні, зв'язані один з одним лише договірними зобов'язаннями. Раніше сільрада, щоб там не замислила зробити на селі, знімала капелюха перед правлінням колгоспу, його головою, а тепер до кого звертатися? Щоб села наші — Пужайково і Савранське — не тільки не занепали, а й далі розвивалися, вирішили ми свої відносини з виробничниками будувати на докорінно нових засадах.

Недарма кажуть: у кого гроші — у того й влада. А що мала Пужайківська сільрада? Її бюджет — близько 80 тисяч карбованців на рік — традиційно формувався «згори», з райцентру. Про якісь серйозні речі, пов'язані з подальшим благоустроєм сіл, при таких коштах годі було й думати — вистачило б на заробітну плату місцевим службовцям і на латання таких-сяких проріх. Ось і пішов виконком на діалог з правлінням асоціації кооперативів імені газети «Правда» (так тепер називається колишній колгосп): так що, шановні товариші кооператори, будете самі дбати про порядок і затишок у селах, про задоволення щоденних побутових, культурних потреб своїх сімей чи, може, доручите оте все виконкому сільради? Маєте рацію, відповіли голови кооперативів (а саме вони входять до правління асоціації), нам не з руки займатися такими проблемами, у нас головне — виробництво, переробка, збут продукції, справ вистачає.

Колективно й систему відрахувань розробили. У бюджет сільради гроші почали «капати», так би мовити, ще з двох джерел. Перше — то плата за трудові ресурси: 200 карбованців на рік з кожного працюючого в кооперативах. Арифметика проста: кооператорів — 775 чоловік, отож 155 тисяч карбованців — віддай. А друге — плата за користування земельними ресурсами: 40 карбованців за гектар. Оскільки гектарів тих 5750, то й набігає кругленька сума — 230 тисяч карбованців. Виходить, у бюджеті сільради, окрім отієї райцентрівської милостині, зразу з'явилося ні мало ні багато, ще 385 тисяч карбованців. На такі кошти, зрозуміло, уже дещо можна зробити. Але й це не все. Кооператори, маючи свій власний селянський банк, дозволили сільраді, при нагальній потребі, брати у ньому кредити.

На вітер усі ці кошти викинуті не будуть. Затіяли спорудження дитсадка-ясел на півтори сотні місць. Проект чудового лікарняного комплексу придбали. Та в дороги вклали понад 200 тисяч карбованців.

— У тому числі й до фермерських клунь і стаєнь? — уточнюю у М. Кобилянського. — Ті, хто вийшов з кооперативів, щоб господарювати самостійно, субсидують ваші витрати зі своїх коштів?

— Ось і не вгадали, — заперечує Микола Іванович. — Оскільки фермерські господарства тільки народжуються, і потрібні кошти на обзаведення, то на перших порах допомагаємо їм безкоштовно. Пізніше, як почнуть вони рахувати прибутки від реалізації продукції, сільрада, у свою чергу, від них зиск матиме.

Що ж, підхід, не заперечиш, виважений. Взяти сім'ю Віктора Морозовського, що вирішила обзавестися фермою великої рогатої худоби. Для цього он скільки коштів потрібно: і за 80 гектарів ріллі та пасовищ плату внести, і за 100 голів молодняка, і за техніку, без якої не обійтись, та й утримувати ж ті «голови» десь потрібно. Хіба сімейного бюджету на все оте вистачить? Отож дав позику кооперативно-селянський банк, допомагає сільрада. До речі, ті ж трактори МТЗ-80 — зразу вісім одиниць — цій родині передала асоціація кооперативів саме на такі цілі. Ось уже й спинається на ноги, зміцнюється на селі нова фермерська форма власності й господарювання. Сім'я Юрія Сокура, скажімо, взялася вирощувати насіння багаторічних трав, а Володимира Коваля — завершує спорудження власної звіроферми... Шість фермерських господарств поки що на території Пужайківської сільради. Недавно виконком ще чотири заяви задовольнив. Одне слово, хай конкурують кооператори з фермерами — час покаже, яка форма прогресивніша.

Мати кошти, звичайно, дуже важливо. Але де ж знайти матеріали, хто будуватиме?

— Ні, у нас таких проблем нема, — каже голова правління асоціації кооперативів Андрій Миколайович Дикусар. — Сільраді варто лише укласти договори — і все буде зроблено в строк.

І справді, стінові матеріали, скажімо, без затримки поставить кооператив «Цегельний Завод», що тут діє, а ті, що не виробляються на місці, — кооператив «Постачальник». А спорудить будь-який об'єкт, прокладе дорогу кооператив «Будівельник».

— Власний житловий фонд, — вважає М. Кобилянський, — не розкіш. Використовуємо його диференційовано. Дільничному інспектору міліції Віктору Онищуку, приміром, виконком виділив квартиру безплатно, Володимир Рошуор, який після закінчення вузу прийшов працювати в один з кооперативів, розрахується за неї поступово. Паркев Айвазян, що шиє для селян взуття, вносить звичайну квартирну плату, а для священика місцева релігійна громада придбала житло на свій кошт...

...Дехто з приводу описаного тут, можливо, скаже: ідилічна пастораль, характерна для загалу нашої преси в недалекі застійні часи. Чи таке вже й безхмарне небо над отією Пужайківською сільрадою, коли над іншими сонце ще не блиснуло жодним своїм променем? Ой ні, і тут — у сільради, в асоціації — проблем хоч відбавляй. І тут щодня воюють з інструкціями, що надходять звідусіль, сповиваючи місцеву ініціативу, пошук і підприємливість, і тут протистоять здирству різних районних та обласних контор. І боїться щоб отой Закон про місцеве самоврядування не обставили різними рогатками, поки він надійде сюди, на село. А щодо справжнього соціалізму, то й тут, в окремо взятій Пужайківській сільраді, до нього так само далеко, як і в одній окремо взятій країні.

Та мова про те, як наперекір усьому можна-таки не топтатись на місці, діяти — ініціативно, творчо, — не очікуючи дозволу та вказівок «згори». Власне, щоб навчитися всьому цьому, і їдуть в Пужайково звідусіль — і з України, і з інших республік. А тут, не ховаючись, усе покажуть, про все розкажуть. Правда, лише після того, як внесете на рахунок кооперативу «Наука» відповідну платню. Бо — знову ж таки пужайківське відкриття — і досвід, і час, що витрачається на його поширення, теж, виявляється, свою ціну мають.

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент «Голосу України».
с. Пужайково,
Балтський район,
Одеська область.

Уявляєте, як ставляться до фермерів у селі Пужайково Балтського району на Одещині, коли до їх господарств на кошти сільради прокладають дороги з твердим покриттям? Так-так! До фермерських клунь і стаєнь ведуть не розбиті грунтівки, коли за непогоди ні проїхати, ні пройти, а добротні дороги. 200 тисяч карбованців вже вклали в них. Як? Читайте. Про це багатьом селянам тільки мріється.

Нове в Радах

Пального не більше

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ. Після прийняття у 1985 році рішення про посилення роботи по економії і раціональному використанню нафтопродуктів у народному господарстві президія облвиконкому наприкінці минулого року підводила підсумки його виконання. Питання, що не кажіть, важливе. Особливо тому, що, як повідомив начальник обласного управління по забезпеченню нафтопродуктами В. Головко, і в цьому році пального в області більше, ніж в 1990, не буде. Тому треба шукати додаткові резерви економії і господарського витрачання.

Один з них — суворий контроль за використанням того ж бензину держтранспортом і через державні автозаправочні станції. Тут є певні успіхи: якщо в 1985 році на приватний автомобіль йшло 427 літрів, то в 1990 — вже 730. Отже шляхи розкрадання пального з держтранспорту певною мірою перекриті, раз приватники поїхали на АЗС, — зробила висновок президія.

Дим по талонах

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ. З 1 січня нового року у курців-харків'ян з'явилася нарешті ілюзорна надія — запалити. Особливо в тих, кому більше 16 років. Рішенням № 91 президії Харківської міськради народних депутатів з першого новорічного дня починає діяти талонна система реалізації тютюнових виробів громадянам. Норма відпуску «щасливчикам», кому вистачить, — 5 пачок в одні руки.

На цьому складності харків'ян з шкідливою звичкою не закінчуються. Мабуть, щоб остаточно замакітрити голову спекулянтам, відпуск тютюнових виробів у держторгівлі, закладах громадського харчування і «Союздруку» в січні проводитиметься по талонах за листопад, а в лютому — за грудень.

А харків'яни поки що не знають ні де взяти талони, ні чому запізнилося прийняте ще в листопаді рішення, і чи треба ще щось до цих талонів, наприклад, паспорт.

Володимир **СКАЧКО.**

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

— Біржа —

ГОТУЙТЕ ГРОШІ, КОМЕРСАНТИ

У грудні на ВДНГ УРСР відбулась цікава подія: тут можна було не лише побачити, а й придбати "досягнення". В залі агропромислового комплексу проходили другі торги, організовані Київською універсальною товарною біржею. Та початком постійної її роботи цей день не став.

Презентація біржі відбулася 25—27 вересня. Тоді зареєструвалося 456 постійних учасників. Принцип проведення нинішніх торгів, як і торік, носив аукційний характер — тому серйозно говорити про біржу поки що передчасно.

Товарів до продажу було заявлено на 250 мільйонів карбованців, продано — на 32 мільйони. Зареєстровано 64 угоди. Заявки приймалися навіть у день торгів, 'що для справжньої біржі є цілком природним, хоча, на думку організаторів, призводить до значних ускладнень. Тож на наступні торги (з 16 по 19 січня) із заявками просять не запізнюватися. Головна перешкода безперервної роботи біржі й перетворення її на секційну — відсутність постійного приміщення. Солом'янський ринок, як найбільш вірогідний варіант, поки що біржі не передании, незважаючи на те, що одним із засновників її є міськвиконком. Навіть у разі позитивного вирішення питання на реконструкцію приміщення й створення необхідних умов праці потрібно не менше року.

Телефони для довідок: 229-79-02, 228-07-53.

Ігор КАРПЕНКО.

Київ.

ДРАЧ ІВАН ФЕДОРОВИЧ, Артемівський виборчий округ № 259, що на Львівщині. 1936 року народження, українець, безпартійний. Перший секретар правління Київської організації Спілки письменників України. Освіта незакінчена вища: навчався в Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка, закінчив Вищі сценарно-режисерські курси при Держкіно СРСР. Голова Народного руху України.

— Хто є хто —

У ПОЛІТИЦІ Є ПОЕЗІЯ

— Почну, мабуть, з найчастішого запитання до вас: чому ви, відомий поет, ринулися в політику, та ще й так активно?

— Тому що мені здавалося, як, мабуть, і багатьом моїм колегам по перу, що тодішні політики робили не ту політику...

— А в політиці поезія є?

— Поезія — це мистецтво. Політика деякою мірою теж. Поезія в політиці є там, де вони стикаються по лінії мистецтва. Там є відповідна система мислення, спільна й заманлива і для поезії, і для політики.

— Поет в політиці — це останнім часом суто радянський «набуток». Але ж поет — слуга натхнення. Чи буває воно в політиці й чи допомагає?

— Який там «радянський набуток»? Я не скажу про таких діячів, як Сосо Джугашвілі, Брежнєв і Андропов, що теж писали вірші, але Жорж Помпіду був автором однієї з найпопулярніших антологій французької поезії. Або можна згадати Мао Цзедуна, який писав вірші й називав себе «самотнім мандрівником з дірявою парасолькою». Тож якщо подивитися по світу та пригадати всіх поетів-політиків, то ніякого винятку для себе я не бачу. І натхнення буває, і допомагає зробити правильний крок...

— А як ваша сім'я поставилася до такого «перекваліфікування»? Ви звалили на себе такий тягар... Вам не тяжко?

— Безперечно, так, але вся моя родина займається тим же, що й я. Ми допомагаємо один одному. Маю доньку, яка ще вчиться, й сина. Він — лікар-кардіолог в Інституті геронтології, але займається проблемами міжнародного чорнобильського комітету. Дружина — математик, але вона останнім часом теж багато часу віддає громадській діяльності, в основному харатативній, — організації всілякої допомоги дітям, хворим, голодним, злиденним...

— А онуків уже маєте?

— Поки що ні, і це моя найбільша прикрість.

— І все одно: чого саме дідусь Іван побажав би своїм онукам і всім онукам України?

— Хотів би, щоб усі онуки — і друзів, і ворогів — жили в суверенній, незалежній Україні.

Вів бесіду спеціальний кореспондент «Голосу України»

Володимир СКАЧКО.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

НЕ ПІД ЯЛИНКОЮ ЗНАЙШЛИ...

— Милосердя —

Не під новорічною ялинкою знайшли, а з рук добрих людей одержали святкові дарунки діти-сироти, інваліди, престарілі одинаки, багатодітні матері, які живуть у Приморському районі Одеси. Районна Рада народних депутатів провела благодійний вечір, де були й теплі слова, й пісні-вітання, й аукціон-продаж товарів, і безкорислива матеріальна допомога тим, хто її потребує.

Багатодітні матері Ніна Іванівна Пахомова і Любов Миколаївна Крачик одержали ощадні книжки, на кожній з яких — грошовий вклад у 5 тисяч карбованців. Такий подарунок зробили їм водії з АТП 15154, а кооператив «Гурман», яким керує В. Гончар, відкрив більше десятка ощадних книжок на дітей-сиріт. Гроші, дарунки, товари першої необхідності, одяг одержали разом з яскравими квітами й інші запрошені на вечір. Чималі внески на рахунки інвалідів, престарілих і багатодітних сімей зробили колективи фабрики імені Жанни Лябурб і лікеро-горілчаного заводу, кооперативи «Калинка» та «Мода», парафіяльна рада Ільїнського собору. Його настоятель архімандрит отець Тихін висловив при цьому спільне побажання благодійників:

— Хай будуть усі ті кошти використані на людське благо!

Наш кореспондент.

Одеса.

ТОВАРИСТВО ЛЮБОВІ

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ. Тут з ініціативи управління культури було створено товариство «Реріх», яке очолив С. Крук. Засновниками громадської організації стали Український фонд культури, Товариство охорони пам'яток історії та культури, трудовий колектив Хмельницького радіотехнічного заводу. У програмі — культурно-просвітницькі лекції, реставрація пам'яток древнього Меджибожу, влаштування виставок, вечорів-зустрічей з екстрасенсами, літераторами, духовенством тощо.

Михайло ВАСИЛАШКО, власний кореспондент «Голосу України».

— За чашкою кави —

ТАЛАНТИ, ВІДГУКНІТЬСЯ!

Фестиваль «Оберіг», який проходив у Луцьку в 1989 та 1990 роках, викликав значний інтерес у республіці та української діаспори. Як і шоу-футбол, організований молодіжним центром «Волинь». Але «Волинь» недавно було ліквідовано. Та її естафету підхопила фірма «Світ». Її директора Олексія Юрійовича Левченка ми й запросили на чашку кави.

— Що ж буде з «Оберегом», який вже полюбили?

— Він житиме. При нашій фірмі створено дирекцію фестивалю, визначено термін його проведення, надходять заявки. Так що можу заспокоїти: всеукраїнський фестиваль співаної поезії та авторської пісні, мета якого — відродження української мови, культури, духовності, пройде в Луцьку з 5 по 9 червня 1991-го.

— Які таланти відкрив «Оберіг»?

— У 1989 році — Едуарда Драча з Черкас і Марійку Бурмаку з Харкова, торік — дует «АС» з Боярки Київської області, по-новому зазвучав Станіслав Щербатих з Івано-Франківська і його земляк Левко Бондар. Я все життя мав справу з музикою, але й для мене були відкриттям пісні на вірші Василя Стуса, Лесі Українки. А як співали українці, які живуть в Югославії, Чехословаччині? Розповісти про це важко. Треба — слухати.

— А цього року буде кого слухати?

— Безсумнівно. Чекаємо на приїзд співаків з Канади, Польщі, Чехословаччини, Югославії, Австралії і, звичайно, нашої республіки.

— «Оберіг» обмежує кількість учасників?

— Ні. Чекаємо всіх. Для цього, крім заявки, треба надіслати касету з трьома піснями, які співак хоче виконати на фестивалі, дві фотографії 13×18 для буклету та дві 4×6 для акредитаційної картки, коротеньку творчу біографію і тексти творів у двох примірниках.

— Це для попередньої цензури?

— Ні. Ми збираємося видати збірку «Оберіг». До речі, й пісні запишемо на касети, щоб їх могли купити шанувальники співаної поезії.

— Олексію Юрійовичу, куди слід направляти заявки й додатки до неї?

— 263005, Луцьк, проспект Перемоги, 13/9, дирекції фестивалю «Оберіг». Заявки приймаємо до 15 березня, а від журналістів, які будуть висвітлювати фестиваль, — до 15 травня.

— Як визначатимуться переможці?

— У нас немає журі. При вході ми роздамо глядачам анкети, куди вони впишуть кращих, на їх думку, співаків.

— Вони й одержать нагороди від спонсорів?..

— Так у нас і спонсорів немає. Призи купуємо за свої гроші, тому й доводиться «Світові», займатися комерцією. Адже ми сплачуємо учасникам добові, проживання в готелі, екскурсійне обслуговування, бронювання квитків. Тож від послуг спонсорів не відмовимося, а їм гарантуємо непогану рекламу.

— Яку?

— По закінченні фестивалю організуємо для лауреатів серію концертних поїздок по Україні. Є попередня домовленість і про їхню участь у фестивалі українського мистецтва, який пройде в Сопоті і всюди артистів супроводжуватиме реклама спонсорів.

— Що ж, хай щастить «Оберегові-91» на таланти.

— Дякую.

З гостем розмовляв Олександр БІЛИК.

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

«ПАНЕ ГОСПОД... РАДУЙСЯ...

На Різдвяні свята до Львова приїхали школярі із східних областей України. Їх гостинно прийняли місцеві родини.

Різдво у Львові пишно святкували завжди. Навіть тоді, коли це не визнавалося офіційно. Торік силами громадських організацій було проведено фестини, що охопили увесь цикл зимових свят із їх неповторними пісенно-поетичними обрядами від дня Святого Миколая (19 грудня) і до водохрещення (19 січня). До цьогорічних святкувань причетні уже й органи влади. Оргкомітет, який очолив заступник го... му Володим... динує зусил... нів і громад... щоб «нову р... львів'яни й г... ці дитячих з... притулків, з... ди й інваліді...

З ініціатив... йової орган... Руху Україн... товлені, под... нички й обр...

Ок... власний ... «Голосу ...

— Ситуація —

СИТІ ГОЛОДУЮЧОГО НЕ РО...

Проти чого протестують жур... «районки»

Крим струснула голодівка, яку почав з першого дня нового року редактор Нижньогірської районної газети «Трудовая слава» В. Астахов. З ним солідаризувалися журналісти переважної більшості кримських засобів масової інформації. Співчуття і занепокоєння висловлюють і колеги Валерія Миколайовича по громадській діяльності.

Я знаю В. Астахова близько 20 років. Спершу як власкора «Кримської правди» у Нижньогірську, потім — як редактора районної газети там же, члена президії районної та обласної Рад народних депутатів. Він — об'єктивний журналіст і «некишеньковий редактор».

— Колего, як сталося, що ти, переконаний противник екстремальних заходів у конфліктних ситуаціях, вдався до голодування?

— Не згоден, що це екстрема. Це форма протесту іменем колективу газети і одинадцяти тисяч її читачів проти сваволі купки місцевих можновладців, які грубо порушили чинне законодавство, зокрема Закон про пресу. Маючи на меті приборкати нашу газету, вони підступними прийомами зірвали реєстрацію редакційного колек... тиву як спів... вой слав». **— Кому ... «приборкува...** — Кілько... них праців... які фігуру... акціях про ... дою, в том... вою метою... нняки тощо)... роям» з т... звуть «сити... і мої ... — перший... КПУ А. С... рай... ни ... борк... ховували: ... перезалася... права сит... **— «Розп... чить писал...** — Спро... ло. **— Очев... вашу фі... ність, від... ції! Чи зн... дичні гачк... вже робил...** — Якраз... ни у нас ... ва позиці... Отже, опо... прямого ... фікували ... ної Ради ... підстави з... двох співз... ду і район... **— Вален... заклин... вачк...** **— Ми ...** докази ф... ше, «сесі... примудри... що навіть... ди М. Шу... госпу «Н... це не від... те рішенн... не було к...

Е... власн... «Голос...

«Я...

У куль... **«Прип'ят... учасників... аварії на ... ній елект... артистко... цевою та... УРСР Є. ... лаївна в... запитання... нобиль у...** — Післ... Чорнобил... сяць, що... словом ... сили в та... кій ситуа... чорнобил...

ЕДОРОВИЧ, Артемівський виборчий округ ьківщині. 1936 року народження, українець, перший секретар правління Київської організації ...менників України. Освіта незакінчена вища: ...ському державному університеті імені Т. Г. ...на Вищі сценарно-режисерські курси при ... Голова Народного руху України.

...спільна й ...езії, і для

...иці — це ...о радянсь...е ж поет ... Чи буває ...ни допома...

...дянський ...скажу про ...о Джуга...Андропов, ...ірші, але

фікування»? Ви звалили на себе такий тягар... Вам не тяжко?

— Безперечно, так, але вся моя родина займається тим же, що й я. Ми допомагаємо один одному. Маю доньку, яка ще вчиться, й сина. Він — лікар-кардіолог в Інституті геронтології, але займається проблемами міжнародного чорнобильського комітету. Дружина — математик, але вона останнім часом теж багато часу віддає громадській діяльності, в основному харитативній, — організації всілякої допомоги дітям, хворим, голодним, злиденним...

— А онуків уже маєте?

— Поки що ні, і це моя найбільша прикрість.

— І все одно: чого саме дідусь Іван побажав би своїм онукам і всім онукам України?

— Хотів би, щоб усі онуки — і друзів, і ворогів — жили в суверенній, незалежній Україні.

Вів бесіду спеціальний кореспондент «Голосу України»

Володимир СКАЧКО.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

...ЗІЯ

...в автором ...рніших ан...кої поезії. ...Мао Цзе...ірші й на...тим манд...парасоль...одивитися ...адати всіх ...то ніякого ...не бачу. ...і допома...равильний

...м'я поста...«переквалі...

«ПАНЕ ГОСПОДАРЮ, РАДУЙСЯ...»

На Різдвяні свята до Львова приїхали школярі із східних областей України. Їх гостинно прийняли місцеві родини.

Різдво у Львові пишно святкували завжди. Навіть тоді, коли це не визнавалося офіційно. Торік силами громадських організацій було проведено фестини, що охопили увесь цикл зимових свят із їх неповторними пісенно-поетичними обрядами від дня Святого Миколая (19 грудня) і до водохрещення (19 січня). До цьогорічних святкувань причетні уже й органи влади. Оргкомітет, який очолив заступник голови міськвиконкому Володимир Парубій, координує зусилля державних органів і громадських організацій, щоб «нову радість» відчули усі львів'яни й передусім вихованці дитячих закладів, сирітських притулків, знедолені літні люди й інваліди.

З ініціативи і на кошти крайової організації Народного Руху України для гостей підготовлені подарунки — молитовнички й образки.

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».

Ситуація

СИТІ ГОЛОДУЮЧОГО НЕ РОЗУМІЮТЬ?

Проти чого протестують журналісти і читачі «районки»

Крим струснула голодівка, яку почав з першого дня нового року редактор Нижньогірської районної газети «Трудовая слава» В. Астахов. З ним солідаризувалися журналісти переважної більшості кримських засобів масової інформації. Співчуття і занепокоєння висловлюють і колеги Валерія Миколайовича по громадській діяльності.

Я знаю В. Астахова близько 20 років. Спершу як власкора «Кримской правды» у Нижньогірську, потім — як редактора районної газети там же, члена президії районної та обласної Рад народних депутатів. Він — об'єктивний журналіст і «некишеньковий редактор».

— Колего, як сталося, що ти, переконаний противник екстремальних заходів у конфліктних ситуаціях, вдався до голодування!

— Не згоден, що це екстрема. Це форма протесту іменем колективу газети і одинадцяти тисяч її читачів проти сваволі купки місцевих можновладців, які грубо порушили чинне законодавство, зокрема Закон про пресу. Маючи на меті приборкати нашу газету, вони підступними прийомами зірвали реєстрацію редакційного колективу як співзасновника «Трудовой славы».

— Кому і чим так допекла газета, що виникла потреба її «приборкувати»!

— Кільком десяткам керівних працівників різних рангів, які фігурували у наших публікаціях про зловживання владою, в тому числі з корисливою метою (автомобілі, особняки тощо). І потенційним «героям» з тих, кого в народі звуть «ситими». На жаль, серед них і мої товариші по партії — перший секретар райкому КПУ А. Смирнов та голова рай... М. Ве... Вони й ...ли кампа... приборк...ю. Моти... приховували: газета, мовляв, розперезалася, а як дати їй ще й права співзасновника...

— «Розперезалася» — значить писала неправду!

— Спростувань не надходило.

— Очевидно, посилались на вашу фінансову неспроможність, відмовляючи у реєстрації! Чи знайшлися якісь юридичні гачки, як подекуди це вже робилося!

— Якраз з фінансової сторони у нас все гаразд. Правова позиція також бездоганна. Отже, опоненти вдалися до прямого підлогу — сфальсифікували рішення сесії районної Ради і на цій «липовій» підставі зареєстрували лише двох співзасновників — райраду і райком.

— Валерію Миколайовичу, заклик... ...вачек ...ідто с...е.

— Ми маємо неспростовні докази фальсифікації. По-перше, «сесію» наші можновладці примудрилися скликати так, що навіть голова районної Ради М. Шумаков (директор радгоспу «Нижньогірський») про це не відав. По-друге, прийняте рішення не правомочне — не було кворуму.

Едуард ДУБОВИК,
власний кореспондент «Голосу України».

Новини з усієї України

ОТ ТОБІ І МОНОПОЛІЯ

СУМИ. Побачив світ перший номер сумської громадсько-політичної газети «Добрий день». Її засновником стали міська Рада народних депутатів та трудовий колектив редакції.

Коли журналісти молодіжки звернулися до обкому комсомолу з пропозицією зробити одним із засновників «Червоного променя» міську Раду, там не захотіли ділитися монопольним правом на володіння друкованим органом. Тоді весь колектив газети на чолі з редактором перейшов до новоствореної — «Добрий день».

У кіосках «Союздруку» перший номер газети розкупили за кілька годин.

Віталій МАКСЮТЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

ХТО «ПАРТИЗАНИВ» УНОЧІ

ВІННИЦЯ. У новорічну ніч телефон «01» зафіксував шість викликів. Один заслуговував на особливу увагу: в будинку по вулиці Тімірязєва, 56, на печі зайнялися газети. Вогонь вчасно приборкали лейтенант Юрій Черкаський, старший сержант Віктор Лазарєв, старшина Микола Франчук.

А мешканці п'ятиповерхового будинку по вулиці Артема десь о п'ятій ранку відчули, що до квартир пробирається їдкий дим. Усі тут же евакуювалися на подвір'я, а невдовзі знайшли й джерело диму. То була димова шашка, підкинута до під'їзду, ймовірно, підлітками. Жарт міг би скінчитися для когось сумно, аби не оперативність самих мешканців.

Валерій ЛАЗАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Інтерв'ю

НАРЕ...

...Так розпочав прес-конференцію перед по... того сезону свого колективу головний р... театру драми і комедії народний артист У...

— Едуарде Марковичу, отже, число 13 для вас щасливе?

— Виходить, так. Справляємо новосілля! Це — свято, тим більше, що наш дім — перша театральна новобудова Києва за останні 73 роки. Однак свято це — із сльозами на очах. Ішли до нього через важкі випробування, неймовірні моральні зусилля. Не маючи даху над головою, не лише створили 20 вистав, а ще й відремонтували у місті вісім приміщень. Актори опанували нові професії, досить кваліфіковано зводили для себе майстерні й цехи, стелили підлогу на сцені... Через постійні переїзди, виступи на околицях у непристосованих, часом аварійних приміщеннях театр поступово втрачав глядача. Останні два роки працювали фактично на гастролях...

— Усі біди позаду, театр відкрив завісу...

— Відкрив... Тимчасово, щоб зробити новорічний подарунок дітям. До 10 січня граємо дитячі вистави. Справжнє відкриття відбудеться аж 5 лютого. Бо, коли отримали ключі від театру, був стрес. Таке враження, що проектанти не здогадувалися, що саме проектують. Тут працювали майже 20 міських будівельних служб, і далеко не всі довели свою роботу до кінця. Знову актори ночували в театрі, усуваючи недоробки. Будова на гарантії, а платили за це зі своєї кишені...

— Справді, прикро, але ж глядача цікавить передусім інше — що на афіші?

— Ми прагнули залишитися вірними власній традиції

Жуховицьк... стична сати... анс» («Н... Коуарді — комедія». ... новкою про... вистава, д... Салинського... ну жінкою... Демчик «N... дні після ж... сезоні з'яв... афіші «Спо... го вдівця» ... тою» Набо... смерть» Ро... ненними д... «Ганчір'яна... Мовою ори... поставити о... кої класик... «Острів ска... стія Краста... на двох сц... місць та Те...

— Щоб ... нім культу... вобережжя, ... втраченого ... потрібна не...

— Хочем... чатися тут ... драматургам... музикантам... Влаштовува... артистів те... ні вечори, ... дійні вистав... крити вечір... Запрошуємо... туючи їм р... на гастроля... доном, на ф... у наших пе... нях. Гаран... ганізацій, ... сорів тощо.

Майя В...

Сергія ...

— звертати... серція люде... того, до яко... ни належати... ром, узявся ... ніцина «Ре... Мене вразил... ки оголена ... висока й ч... ності. Спод... става «Оле... за цією п'єс... рацією істор... ва «Дитина ...

...Ю ЗНАЙШЛИ...

...одя

...жали ощад... з яких — ... тисяч кар... ...унок зро... ...П 15154, а ..., яким ке... ...рив більше ...нок на ді... ...рунки, то... ...дності, одяг ... яскравими ...шені на ве...

чір. Чималі внески на рахунки інвалідів, престарілих і багатодітних сімей зробили колективи фабрики імені Жанни Лябурб і лікеро-горілчаного заводу, кооперативи «Калинка» та «Мода», парафіяльна рада Ільїнського собору. Його настоятель архімандрит отець Тихін висловив при цьому спільне побажання благодійників:

— Хай будуть усі ті кошти використані на людське благо!

Наш кореспондент.

Одеса.

...раїнський фестиваль співаної ...та авторської пісні, мета якого ...дродження української мови, ...ури, духовності, пройде в Луць... ...о 9 червня 1991-го.

...Які таланти відкрив «Оберіг»?

...У 1989 році — Едуарда Драча ...нас і Марійку Бурмаку з Хар... ...торік — дует «АС» з Боярки ...ької області, по-новому зазвучав ...слав Щербатих з Івано-Франків... ...і його земляк Левко Бондар. Я ...иття мав справу з музикою, але

За чашкою кави

ТАЛАНТИ, ...ДГУКНІТЬСЯ!

...мене були відкриттям пісні на ...Василя Стуса, Лесі Українки. ...співали українці, які живуть в ...лаві, Чехословаччині? Розпо... ...ре важко. Треба — слухати. ...А цього року буде кого слу...

...Безсумнівно. Чекаємо на приїзд ...ків з Канади, Польщі, Чехо... ...чини, Югославії, Австралії і, ...їни, нашої республіки.

...«Оберіг» обмежує кількість учас...

...Ні. Чекаємо всіх. Для цього, ...заявки, треба надіслати касету ...ома піснями, які співак хоче ...ати на фестивалі, дві фотогра... ...3×18 для буклету та дві 4×6

для акредитаційної картки, коротеньку творчу біографію і тексти творів у двох примірниках.

— Це для попередньої цензури?

— Ні. Ми збираємося видати збірку «Оберіг». До речі, й пісні запишемо на касети, щоб їх могли купити шанувальники співаної поезії.

— Олексію Юрійовичу, куди слід направляти заявки й додатки до неї?

— **263005, Луцьк, проспект Перемоги, 13/9, дирекції фестивалю «Оберіг». Заявки приймаємо до 15 березня, а від журналістів, які будуть висвітлювати фестиваль, — до 15 травня.**

— Як визначатимуться переможці?

— У нас немає журі. При вході ми роздамо глядачам анкети, куди вони впишуть кращих, на їх думку, співаків.

— Вони й одержать нагороди від спонсорів...

— Так у нас і спонсорів немає. Призи купуємо за свої гроші, тому й доводиться «Світові», займатися комерцією. Адже ми сплачуємо учасникам добові, проживання в готелі, екскурсійне обслуговування, бронювання квитків. Тож від послуг спонсорів не відмовимося, а їм гарантуємо непогану рекламу.

— Яку?

— По закінченні фестивалю організуємо для лауреатів серію концертних поїздок по Україні. Є попередня домовленість і про їхню участь у фестивалі українського мистецтва, який пройде в Сопоті і всюди артистів супроводжуватиме реклама спонсорів.

— Що ж, хай щастить «Оберегові-91» на таланти.

— Дякую.

З гостем розмовляв Олександр БІЛИК.

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

Чорнобиль

«Я ТУТ НЕ ВОСТАННЄ...»

У культурному центрі НВО «Прип'ять» відбулася зустріч учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції з народною артисткою СРСР Адою Роговцевою та заслуженим артистом УРСР Є. Паперним. Ада Миколаївна відповіла на численні запитання. І серед них — Чорнобиль у вашій долі!

— Після аварії я приїхала у Чорнобиль приблизно через місяць, щоб підтримати добрим словом тих, хто віддавав усі сили в такій небезпечній і важкій ситуації. Потім побувала в чорнобильській зоні ще кілька разів. Хочеться побачити все не власні очі. А взагалі я не могла б уникнути Чорнобиля не тільки за своїм складом характеру. Тут одразу після аварії був мій син Костя, який служив тоді в армії. У 30-кілометровій зоні він разом з оператором знімав документальний фільм. Вони літали на вертольоті над зірваним реактором. І після цього був госпіталь, хвороби... Чорнобиль пройшов через мої нерви, через моє серце і мою душу... Але знаю, що і цього разу я тут не востаннє...

Микола ХРІЄНКО.

Фото Воло...

ГОЛОС УКРАЇНИ

РЮ,

і міськвиконко-
Парубій, коор-
ержавних орга-
с організацій,
ать» відчули усі
дусім вихован-
дів, сирітських
лені літні лю-

на кошти краї-
ії Народного
я гостей підго-
ки — молитов-

ТЕЛЕНЧІ,
кореспондент
аїни».

УМІЮТЬ?

істи і читачі

овника «Трудо-

м так допекла
кла потреба її

сяткам керів-
різних рангів,
у наших публі-
живання вла-
іслі з корисли-
томобілі, особ-
тенційним «ге-
ого в народі
На жаль, серед
риші по партії
ретар райкому
ов та голова
М. Ве к. Во-
імпа о при-
оти е при-
а, мовляв, роз-
к дати їй ще й
овника...
алася» — зна-
правду!
нь не надходи-

посилались на
му неспромож-
ючи у реєстра-
ся якість юри-
подекуди це

інансової сторо-
гаразд. Право-
ож бездоганна.
вдалися до
гу — сфальси-
сесії район-
й «липовій»
трували лише
иників — райра-

Миколайовичу,
ті, звину-
не

неспростовні
фікації. По-пер-
ші можновладці
скликати так,
ва районної Ра-
(директор рад-
гірський») про
-друге, прийня-
правомочне —
у.

Д ДУБОВИК,
кореспондент
аїни».

НЕЗРУЧНО...

— Смачного! —

Напередодні Нового року редакцію повідомили, що в столичному універсамі № 10 «Печерський» працює депутатська комісія і туди варто терміново виїхати. Була година «пік», універсам вирував: де давали цигарки «Прима», де — туалетний папір, і страшенно незручно було відривати від клопотів милих дівчат-продавщиць. Тим більше, що жодна з них не знала ні про яку комісію, ні про місцезнаходження свого директора. Сто разів вибачившись, дістався до приймальні, де прийняли дуже ввічливо. Однак, знову — клята незручність: директор універсаму вже пішла додому, бо було пізненько, десь аж по п'ятій годині вечора, а щодо комісії — то ви ж, мовляв, знаєте, яка нині недовіра до торгівлі, ото й нишпорять, а що шукають — не знаємо, і взагалі ми їх не бачили.

А комісія того дня тут таки була. І почувалася, мабуть, теж вельми незручно. Особливо після того, як дещо виявила поза прилавками універсаму. Сам перелік усього цього вже є за наших часів грубою нетактовністю. Тому почнемо з дрібниць, як-от: сірники, австрійська карамель, наші цукерки «Киць-киць», борошно, смалець, м'ясо, перець маринований, різні ковбаси, імпортна кава, коньяк, лікер, горілка... Досить? Незручно? Ну, чому ж... Якби запросити сюди усіх, хто надає нам нині допомогу з-за кордону, було б чим похвалитися. Можливо, вони б нам і позаздрили.

Втім, комісія мала в універсамі не одну незручність. То не відчинялися потрібні двері, то раптово гасло світло, то погрожували знищити відеокамеру, то на порозі ставали директор «Печерського» Л. Бережна та її заступник Н. Бабенко й клялися іменами своїх добрих знайомих. А коли це не допомогло, кинулися викликати «швидку» для директора. Невідомо, чи «швидка» встигла — адже Лідія Андріївна, як ми знаємо, пішла додому...

Зрештою, усі приховані товари, а там їх було не на один святковий стіл, вилучено — на користь покупців-киян. Хтось із них, можливо, зустрів би Новий рік бідніше — аби не оця маленька н е з р у ч н і с т ь в універсамі «Печерський».

Віталій ЖЕЖЕРА,
кореспондент «Голосу України».

Мал. Юрія Головченка.

— Новини з усієї України —

СІЛЬСЬКІ АКЦІОНЕРИ

Конотопський район, Сумська область.

Все навкруг колгоспне, все навкруг моє. А якщо визначити: скільки оце «моє»? У колгоспі «Перемога» Конотопського району спробували. З'ясувалося, що з урахуванням трудового стажу, зарплати індивідуальні внески до матеріально-технічної бази колгоспу склали від 500 до 9000 карбованців.

Тепер усім, хто працює в господарстві, та пенсіонерам видано акції. Їх власники мають право вільно розпоряджатися своєю часткою капіталу.

РЯДКИ З ЛИСТІВ

Думається, що новий Союзний договір повинен бути підписаний після анулювання старого — інакше вийде, що на шиї висітиме два ланцюги.

І. МЕЛЬНИК.
Макіївка.

Часто змушений «їжачитись», коли на сесії Верховної Ради УРСР чую вислови: «більшість» або «меншість». Дивно! Гадаю, необхідно мати свою голову на плечах, свої погляди, переконання, а не підтримувати тільки тому, що так хочеться «більшості».

Т. ГОНЧАРЕНКО.
Дніпропетровськ.

У парламенті України не повинно бути ніяких політичних партій. Всі депутати мусять бути безпартійними.

Д. ЖУРАВЛИНА.
Тульчин.

— Новини з усієї України —

ОТ ТОБІ І МОНОПОЛІЯ

СУМИ. Побачив світ перший номер сумської громадсько-політичної газети «Добрий день». Її засновником стали міська Рада народних депутатів та трудовий колектив редакції.

Коли журналісти молодіжки звернулися до обкому комсомолу з пропозицією зробити одним із засновників «Червоного променя» міську Раду, там не захотіли ділитися монопольним правом на володіння друкованим органом. Тоді весь колектив газети на чолі з редактором перейшов до новоствореного — «Добрий день».

У кіосках «Союздруку» перший номер газети розкупили за кілька годин.

Віталій МАКСЮТЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

ХТО «ПАРТИЗАНИВ» УНОЧІ

ВІННИЦЯ. У новорічну ніч телефон «01» зафіксував шість викликів. Один заслуговував на особливу увагу: в будинку по вулиці Тімірязєва, 56, на печі займалися газети. Вогонь вчасно приборкали лейтенант Юрій Черкаський, старший сержант Віктор Лазарєв, старшина Микола Франчук.

А мешканці п'ятиповерхового будинку по вулиці Артема десь о п'ятій ранку відчули, що до квартир пробирається їдкий дим. Усі тут же евакуювалися на подвір'я, а невдовзі знайшли й джерело диму. То була димова шашка, підкинута до під'їзду, ймовірно, підлітками. Жарт міг би скінчитися для когось сумно, аби не оперативність самих мешканців.

Валерій ЛАЗАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

— Інтерв'ю —

НАРЕШТІ!

...Так розпочав прес-конференцію перед початком тринадцятого сезону свого колективу головний режисер Київського театру драми і комедії народний артист УРСР Е. Митницький.

— Едуарде Марковичу, отже, число 13 для вас щасливе?

— Виходить, так. Справляємо новосілля! Це — свято, тим більше, що наш дім — перша театральна новобудова Києва за останні 73 роки. Однак свято це — із сльозами на очах. Ішли до нього через важкі випробування, неймовірні моральні зусилля. Не маючи даху над головою, не лише створили 20 вистав, а ще й відремонтували у місті вісім приміщень. Актори опанували нові професії, досить кваліфіковано зводили для себе майстерні й цехи, стелили підлогу на сцені... Через постійні переїзди, виступи на околицях у непристосованих, часом аварійних приміщеннях театр поступово втрачав глядача. Останні два роки працювали фактично на гастролях...

— Усі біди позаду, театр відкрив завісу...

— Відкрив... Тимчасово, щоб зробити новорічний подарунок дітям. До 10 січня граємо дитячі вистави. Справжнє відкриття відбудеться аж 5 лютого. Бо, коли отримали ключі від театру, був стрес. Таке враження, що проектанти не здогадувалися, що саме проектують. Тут працювали майже 20 міських будівельних служб, і далеко не всі довели свою роботу до кінця. Знову актори ночували в театрі, усуваючи недоробки. Будова на гарантії, а платили за це зі своєї кишені...

— Справді, прикро, але ж глядача цікавить передусім інше — що на афіші?

— Ми прагнули залишитися вірними власній традиції — звертатися до розуму й серця людей, незалежно від того, до якого покоління вони належать. Чому я, приміром, узявся за п'єсу Солженіцина «Республіка праці»? Мене вразила навіть не стільки оголена правда, скільки висока й чиста нота людяності. Сподіваюсь, наша вистава «Олень і шалашовка» за цією п'єсою не буде ілюстрацією історії... Яищо вистава «Дитина до листопада» за Жуховицьким — гірка реалістична сатира, то «Нічний сеанс» («Невгамовний дух») Коуарді — «неправдоподібна комедія». Незвичною постановкою проблем вирізняється вистава, де об'єднано п'єсу Салинського «Сьогодні я стану жінкою» та оповідання Демчик «№ 1» або «Чотири дні після життя». У цьому сезоні з'являться на нашій афіші «Сповідь світлошкірого вдівця» Олбі за «Лолітою» Набокова, «Любов і смерть» Роллана, «За зачиненими дверима» Сартра, «Ганчір'яна лялька» Гібсона. Мовою оригіналу плануємо поставити один твір української класики. Для дітей — «Острів скарбів» (інсценізація Краста). Працюватимемо на двох сценах: зал на 400 місць та Театр у фойє.

— Щоб театр став справжнім культурним центром Лівобережжя, щоб повернути втраченого глядача, мабуть, потрібна неабияка робота?

— Хочемо постійно зустрічатися тут з письменниками, драматургами, режисерами, музикантами, художниками. Влаштовуватимемо бенефіси артистів театру і кіно, музичні вечори, вернісажі, благодійні вистави. Спробуємо відкрити вечірній дитячий клуб. Запрошуємо спонсорів, гарантуючи їм рекламу в Києві та на гастролях вдома й за кордоном, на фасаді, на афішах, у наших періодичних виданнях. Гарантуємо розповсюдження проспектів фірм та організацій, презентацію спонсорів тощо.

Майя ВИНОГРАДОВА.
Фото Сергія П'ЯТЕРИКОВА.

— Чорнобиль —

«...ТУТ НЕ ВОСТАННЄ...»

му центрі НВО
булася зустріч
наслідків
обильській атом-
з народною
СР Адою Рогов-
женим артистом
нним. Ада Мико-
на численні
ред них — Чор-
долі!
рії я приїхала у
близько через мі-
тримати добрим
ті віддавав усі
безпечний і важ-
отім побувала в
і зоні ще кілька разів. Хочеться побачити все на власні очі. А взагалі я не могла б уникнути Чорнобиля не тільки за своїм складом характеру. Тут одразу після аварії був мій син Костя, який служив тоді в армії. У 30-кілометровій зоні він разом з оператором знімав документальний фільм. Вони літали на вертольоті над зірваним реактором. І після цього був госпіталь, хвороби... Чорнобиль пройшов через мої нерви, через моє серце і мою душу... Але знаю, що і цього разу я тут не востаннє...

Микола ХРІЄНКО.

Фото Володимира Саврана.

Демократизація суспільства неможлива без демократизації економіки. А демократизація економіки неможлива без впровадження приватної власності. Так вважає народний депутат. А ви, шановний читачу?

ЗУБОЖІННЯ... ЗА СИСТЕМОЮ

Що нас чекає на шляху переходу до ринку

Свобода підприємництва, вільна конкуренція та приватна власність — це три основні складові елементи ринкової економіки. Всі вони взаємозв'язані між собою, підсилюють один одного. І якщо один з цих елементів випадає, то ринок буде урізаним, неповноцінним. Коли ми обмежуємо ринкову економіку, то водночас обмежуємо й темпи розвитку виробництва продукції.

Мені хотілося б зупинитися на одній із складових ринку — приватній власності. Зокрема, приватній власності на землю.

Щоб прийти до ринку з тих координат, у яких перебуває наше суспільство, треба демонополізувати економіку і власність. Тепер у нас — державна власність на засоби виробництва. Звичайно, й на землю. Оскільки земля є засобом виробництва, то вона має стати об'єктом купівлі і продажу. Не буде цього, ми не демонополізуємо власність у сільському господарстві.

Погодьтеся, доки земля є власністю місцевих Рад, то цей рівень монополізації нижчий за той, якщо власником землі є держава. Ще нижчий рівень монополізації, коли земля належатиме трудовим колективам. А якщо власником шматка землі стане окремий виробник продукції, то монополізація буде ще меншою.

Тільки за умови, якщо земля належатиме окремому виробнику, можлива справжня конкуренція. Вона знижується в разі володіння землею Радами. І зовсім немає її, коли власником землі є держава. Чому? Та тому, що ні з ким конкурувати.

Свобода підприємництва можлива тільки тоді, коли людина є власником засобів виробництва. Вона відчуватиме себе вільною, знаючи, що землю в неї не відберуть. Законним чи незаконним шляхом. Без власних засобів виробництва людина економічно підневільна. Вона має задобрювати той колектив, куди наймається працювати. Співати ту пісню, яку співають у цьому колективі. Немає економічної свободи — немає й політичної.

Водночас із правом свободи підприємництва ринок дає і право свободи банкрутства.

Якщо людині не загрожує банкрутство, то вона може працювати неефективно. За державної власності, наприклад, банкрутство — нонсенс. Держава не дасть стати банкрутом. Вона допоможе кредитами, знайде інші шляхи підтримати на плаву збанкрутілих. Отже, гальмуючи природний процес банкрутства, держава гасить і конкуренцію, спроби працювати краще.

Найкращий приклад — сільське господарство. Туди було вкладено мільярди карбованців. А результат? Власне, державне сільське господарство — банкрут.

Один із основних важелів, який веде до збільшення обсягів виробництва, — мотивація праці. Зокрема, особиста мотивація. Коли не буде мотивації у вигляді права продажу землі, то людина перестане вкладати у неї кошти, зрозуміло, і родючість землі теж впаде. А якщо і зростатиме, то незначними темпами.

Власність на землю є також формою соціального захисту. Добрий господар завжди буде більше незалежним, ніж той, який не володіє засобами виробництва, хто змушений проситися на роботу. У випадку, коли у фермера немає дітей, чи діти за фахом не гречкосії, то власник землі може продати землю (досягнувши пенсійного віку) і на виручені кошти безбідно доживати вік. Економічна незалежність породжує й політичну незалежність. Отже, демократизація суспільства неможлива без демократизації економіки. А демократизація економіки неможлива без впровадження приватної власності. Коло замкнулося...

Досвід інших країн засвідчує, що саме там, де приватна власність існувала давно, створено високий науково-технічний потенціал, досягнуто значно вищого, ніж у нас, рівня виробництва товарів і продуктів, забезпечено кращий соціальний захист працюючих.

На практиці з соціалізмом вийшов парадокс. Якщо філософія соціалізму знаходиться у площині соціальної справедливості, то соціалістичною можна назвати ту країну, у якій ця філософія стала практикою. А нині рівень соціальної захищеності й рівень добробуту людей вищий у тих країнах, які ми називаємо... капіталістичними.

Якщо говорити про соціалізм як про устрій, де усуспільнено засоби виробництва, то ми його маємо. Але кому він саме такий потрібний? Він призвів до зубожіння економіки, її розвалу, а людину — до рівня примітивного споживача.

Адже якщо людина заявляє, що її найвище благо в тому, щоб поїсти, поспати і щоб війни не було, то це рівень елементарного існування. Щоправда, нинішня система й цього вже забезпечити не може.

Цікаво те, що багатьох із наших співвітчизників цілком влаштовує становище найманців, а не господарів. Прийдеш на роботу, працюєш чи не працюєш, а якусь копійку одержиш. Існуюча система влаштовує людей, які апатично ставляться як до економіки, так і до політики. Розбудити їх від такого летаргічного сну можна тільки тоді, коли дати їм можливість стати господарями, власниками засобів виробництва. Відсутність приватної власності підриває радикальну економічну реформу, яку ми проголосили. Приватної власності, ринкової економіки лякаються й не хочуть ті, хто у своєму житті ніколи не брав важкого в руки й розумного в голову. І, на жаль, не збирається цього робити.

Концепція переходу до ринку передбачає створення власних фінансових і валютних резервів. Ці резерви можна створити, маючи власну банківську систему. Верховна Рада не поспішає приймати Закон про банки. Отже, ми відступаємо від наміченого. Більшість з тих, хто голосував за Декларацію про суверенітет України, тепер, коли дійшло до механізму його втілення, — відступає.

У концепції переходу до ринку передбачено створення інфраструктури ринку — фондові, товарні, валютні біржі. Але їх створюють спонтанно ентузіасти і зовсім не централізовано, як визначено програмою.

Концепцією передбачено роздержавлення. Але для цього треба провести велику підготовчу роботу, розробити методику справи, принаймні прийняти Закон про роздержавлення. Але все це затягується. Програма зривається.

Виникає запитання: чи справді у своїй більшості наші парламентарі хочуть переходити до ринку? Сумніваюсь. Чому?

Та тому, що в парламенті багато магнатів — голів колгоспів, директорів підприємств, партійних функціонерів. Частина з них — ініціативні, ділові люди. Але не всі. Саме їх ринок може вибити із сідла. Тому багато з них роблять все, щоб не допустити ринкової економіки. Коли треба ризикувати, коли гостро постає питання виживання (не фізичного, звичайно), тоді особисті інтереси переважають над державними.

Володимир ПИЛИПЧУК,
голова постійної Комісії Верховної Ради УРСР з економічної реформи і управління народним господарством.

Фото М. Козловського.

ГАРВАРД РАДИТЬ УКРАЇНІ

«При капіталізмі продавці підкуповують покупців, а при соціалізмі — навпаки...»

З такого жарту почав свою доповідь на міжнародній науковій конференції «Економічні реформи на Україні» у Гарвардському університеті (США) професор цього учбового закладу Лоуренс Саммерс. Можна сміливо стверджувати, що за роки перебудови економічної конференції такого рівня ще не було. Причому не тільки на Україні, а і в ЄРСР.

Серед організаторів конференції — Український науковий інститут, Школа політичних наук імені Джона Кеннеді, Фонд «Відкрите суспільство» (Фонд Сороса). Серед учасників — відомі економісти Америки і Європи.

Аспект проблем, які розглянули учасники конференції, надзвичайно широкий. Від часткової легалізації тіньової економіки (Я. Карнаї — Гарвардський університет), механізму форсованої приватизації державної власності (автор цих рядків), до шляхів демократизації України (І. Заєць — народний депутат УРСР), відродження культурного і політичного життя (Г. Грабович — Український науковий інститут).

Народний депутат УРСР В. Пилипчук виклав концепцію переходу України до ринкової економіки. Найбільше запитань викликало введення купонів (чому не справжніх українських грошей?), державний контроль над цінами, ставка на народні і колективні підприємства (чому не приватні?).

У роботі конференції взяла участь і виступила група науковців та підприємців України, а також професори економіки українського походження.

Офіційними мовами конференції були англійська та українська.

Олександр САВЧЕНКО,
науковий співробітник Київського інституту народного господарства.
Бостон, США.

(Спеціально для «Голосу України»).

—Є ще на світі дива!—

КООПЕРАТИВ... БУДІВНИКІВ КОМУНІЗМУ

Він діє при житлово-комунальному відділі Дніпропетровського заводу імені Петровського. Колектив цей не має нічого спільного з державою і розпрощався з капосними грошовими знаками.

Відносин з державою кооператори уникають. Хоча й запевняють, що ні юрист, ні комар носа не підточать. Чим не комунізм: кооператив ремонтує квартири, але плати із замовників не бере. Натомість клієнтам на суму виконаних робіт пропонується придбати акції. А це, зрозуміло, не прибуток, тож оподаткуванню не підлягає...

Зарплати будівники комунізму в окремо взятому кооперативі не одержують. А щоб не вмерти з голоду і хоч якось зводити кінці з кінцями, беруть кредити в банку. Знову ж, кредити не оподатковуються, з них навіть не вираховують профспілкових і партійних внесків, не кажучи вже про аліменти.

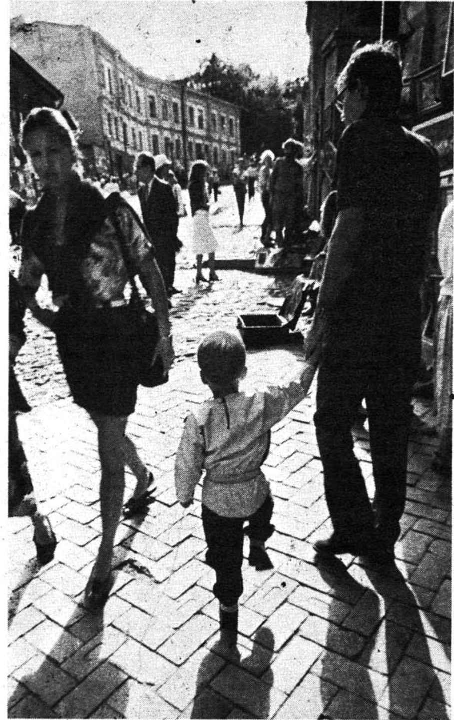
Кооператори користуються спільними холодильниками, телевізорами, навіть «вареними» джинсами. Чом не комунізм? Одна справа зберігати нагромаджене в ощадбанку, і зовсім інша — в... комунізмі. Але чи законно?

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Дніпропетровськ.

ПІСЛЯ ВІЗИТУ ЛЕЛЕКИ

— Сімейна політика

ОЛЬГА з нетерпінням лічила тижні, що залишались до пологів. Потім підганяла дні: швидше б народилось дитя. Коли з'явилась Оленка, довелося лічити не дні — гроші. Не тому що 35 карбованців щомісячної допомоги по догляду за донькою принесли великий прибуток, навпаки, грошей стало хронічно не вистачати. Чоловік, як у грузинському дотепі, — інженер. Ставка — 160 карбованців. В анекдоті — сміх, у житті — сльози: що купиш на таку мізерну зарплату? Ціни ростуть набагато швидше, ніж мала Оленка. Три відведених роки збиралася сидіти з нею вдома, але скрутна реальність невблаганно наближає дитсадівську перспективу. Хіба що якийсь закон ще змилується над такими сім'ями, як їхня.

Попри всі нарікання, Ольга вірить у милосердя держави, як члени знаменитої «Спілки меча й орала» вірили в допомогу всесильного «закордону». А коли почула, що в Молдові прийняли закон про трирічну частково оплачувану відпустку по догляду за дитиною, навіть кинула збирати папірці на Оленчин садок: «І в нас такий приймуть. Або зобов'яжуть підприємства, де працюють матері, виплачувати прожитковий мінімум зі своїх коштів».

На жаль, фантастично-крамольна (як на ті часи) віра прихильників «батька російської демократії» Киси Вороб'янінова мала більше підстав, ніж скромні фантазії потомственої службовки Ольги Мудрик. «Закордон» шле нам підмогу з усіх кінців — рідний уряд поки що не має такого товстого гаманця, з якого оплачував би трирічні наслідки від візиту лелеки. Економічна неспроможність багатьох підприємств також не дає можливості адміністраціям і профспілковим комітетам виступати в ролі великодушних філантропів.

І все ж на державу всує нарікати — гріх. Вона спускає у маси не тільки грізні укази, а й обнадійливі закони про соціальний захист жінок, зокрема й тих, які мають малолітніх дітей. Адже охорона материнства й дитинства у нас належить до розряду винятково важливих справ. Принаймні так проголошують усі відповідні закони. Нині завершено роботу над внесенням змін і доповнень до деяких законодавчих актів Української РСР, що стосуються жінок, сім'ї і дитинства. Невдовзі цей документ потрапить в епіцентр дебатів на сесії Верховної Ради України.

Ольга, як випливає з підготовленого документа, має підстави для оптимізму: на трирічному посту біля Оленки її може замінити чоловік-інженер (якщо, звичайно, Ольжина платня в 180 карбованців краще втримає «на плаву» їхній сімейний ковчег). Зміни передбачають право на частково оплачувану і додаткову відпустку без збереження заробітної плати не тільки для матері, а й для будь-кого з родини, хто фактично доглядає за дитиною.

Держава виступатиме в ролі «спонсора» на півроку довше, а Ольга зможе «качати права» в рідної адміністрації не вісім, а чотирнадцять років. Наприклад, відмовитись від надурочної роботи чи відряджень.

— Забагато маєте прав, кому потрібні такі працівниці, — цілком серйозно зауважила стажер Київського педінституту іноземних мов, науковець з Торонто, українка за походженням Оксана Винницька, якій я в запалі соціалістичного патріотизму похвалилася «Змінами і доповненнями». А нарікання на неможливість трирічної оплачуваної відпустки і зовсім відкинула.

— Чому держава має платити? Вона збанкрутує до решти, якщо так роздаватиме гроші. У Канаді жінка після пологів лише шість місяців одержує «безробітні». А далі — то вже проблеми сім'ї.

З проблемами канадської сім'ї я знайома чисто теоретично — зі слів пані Оксани, яку дуже дратує наше наївне уявлення про принади їхнього «раю» — спробуйте так працювати! Знає про них і Ольга — у Канаді мешкає її далека рідня. Час від часу «родина на Україні» одержує з-за океану листи й фотознімки. Наче й нічого особливого, а все ж «Два світи — два способи життя». Між іншим, «спосіб» звідти «пропагує» безробітна — мама трьох малолітніх діток.

Без віри в краще важко жити.

Здається, споконвіку ніщо нас так не підводило, як абстрактна віра в краще: у доброго пана, царя, новий лад, світле майбутнє. Тепер соціальні надії мають чіткий локальний характер — справедливі й милосердні закони, які «поліпшать, підвищать, захистять».

— Чергова утопія, — переконаний голова постійної Комісії Верховної Ради у справах жінок, охорони сім'ї, материнства і дитинства народний депутат України Г. Ходоровський. — Нова соціальна програма при всій своїй революційності грунтується на старій державній структурі, а отже, це не що інше, як латання дірок на благенькому тлі політики. Наприклад, якому власникові (а роздержавлення багатьох підприємств — процес неминучий) потрібні жінки з малолітніми дітьми і дарованими на них правами? Мабуть, небагато знайдеться приватників-альтруїстів. І на державних підприємствах, переконаний, охочіше матимуть справу з чоловіками. В нових економічних умовах об'єктом соціального захисту має бути не жінка як особа, а сім'я. (Про матерів-одиначок окрема розмова). Навіть трирічна частково оплачувана відпустка по догляду за дитиною не претендуватиме на соціальне досягнення, бо це всього-на-всього подачка держави. По сімейному бюджету значно дошкульніше б'ють дикі інструкції та заборони, які обмежують прагнення людини мати високі заробітки. Якби у глави сім'ї не було фінансової «стелі» і він міг одержувати стільки, наскільки вистачає в нього кебети й сил, перед сім'єю ніколи б не стояло дилеми: віддавати незміцнілу дитину в ясла чи не віддавати.

Ще одна пастка на шляху до нормального існування — податкова політика. Якщо над платнею інженера й перестануть коли-небудь сміятися в анекдотах (раптом пощастить), багатодітна його родина все одно залишиться з носом: податок стягується з конкретної суми працюючого, а не з розрахунку на члена сім'ї. За такої політики в невеселих жартів ще довго не виростуть бороди.

Звичайно, навіть у вихорі економічних перемін жодний власник у будь-якій особі не зможе завадити державі грати роль всеблагої матері. Але соціальна політика найвищого рівня повинна захищати людину, і жінку зокрема, глобально, а не заманювати подачками на кшталт «поліпшити умови» чи «всебічно сприяти». Бо який сенс у «поліпшенні і сприянні», якщо на жінку продовжують дивитись як на дешеву робочу силу. Вона взагалі не повинна використовуватись на важких роботах! А для цього потрібні не делікатні «Доповнення», а таки кардинальні зміни: переорієнтація технології цілого ряду виробництв на чоловічу й автоматизовану працю, вивільнення жінок з такої роботи, яка завдає шкоди їхньому здоров'ю. Працівницям, скажімо, чернівецького «Граніту» мало допоможуть «косметичні» заходи: 27 відсотків народжуваних ними дітей не потребують трирічного догляду — вони мертві. Решта — ослаблені, часто хворіють. На Україні взагалі зменшилась кількість дітей до 15-ти років, дуже багато народжуються каліками. А ми на державному рівні дискутуємо: експерименти над здоров'ям жінки ставити тільки в нічний чи можна й у денний час?

Легковажний птах — лелека. Не завдає собі клопоту думкою, що за необтяжливі транспортні послуги господарям доведеться платити за тарифом приватника в пік бензинного дефіциту. І не тільки платити, а й, на превеликий жаль, розплачуватися за соціальні гріхи нашого «найгуманнішого» суспільства.

Людмила КОХАНЕЦЬ.
Фото Олександра КЛИМЕНКА.

НОВА СОЦІАЛЬНА ПРОГРАМА, РОЗРАХОВАНА НА ЗАХИСТ ЖІНКИ І СІМ'Ї, ГРУНТУЄТЬСЯ НА СТАРІЙ ДЕРЖАВНІЙ СТРУКТУРІ, А, ОТЖЕ, ЦЕ НЕ ЩО ІНШЕ, ЯК ЛАТАННЯ ДІРОК НА БЛАГЕНЬКОМУ ТЛІ ПОЛІТИКИ.

КОМУ БОЛИТЬ БІЛЬШЕ?

Не дочекавшись «доленосних» рішень парламенту, депутати райради самі потурбувалися про тих, хто залишився за бортом, — малозабезпечених пенсіонерів.

Російський парламент і його лідер Б. Єльцин продовжують піднімати планку довіри свого народу. В Росії прийнято прогресивніший, порівняно з союзним, закон про державні пенсії. Згідно з союзним законодавством мінімальна пенсія становить 70 карбованців, а за законодавством Росії — 100—120 карбованців, з перспективою щорічного коригування.

Українські ж парламентарі до нужд малозабезпечених і бідних людей поки що не дійшли. Не хочеться вірити, що вони просто забули про мільйони своїх виборців, які живуть за межею бідності і з жахом очікують на ринкову економіку. Цих мільйонів наших співвітчизників можна зрозуміти: хіба проживеш за 70 карбованців?

Народним депутатам Радянської районної Ради Києва, на відміну від своїх колег, мабуть, все-таки ближче нужди й біди пенсіонерів. Не чекаючи рішень республіканського парламенту, вони вирішили підвищити мінімальну пенсію до 100 карбованців. Та де взяти кошти? Адже на території району мешкає 28 тисяч пенсіонерів, і тільки чотири тисячі з них мають пенсію за 100 карбованців.

Серед пенсіонерів району 730 — самотні люди, які і їсти зварити не можуть. Одиноким і немічним потрібно завозити гарячі страви, продукти, готові до вживання.

Тож, щоб благородні наміри стали реальністю, треба знайти 700 тисяч карбованців. Планується, що трохи дадуть підприємства району, де колись працювали пенсіонери. Депутати розраховують і на позабюджетні надходження, пожертвування. Обіцяє допомогти й районна парторганізація, оскільки значна частина пенсіонерів — ветерани КПРС.

Благодійність має міцний підмурок, основа якого — концепція самофінансування і самоуправління району.

Леонід БРОВЧЕНКО,
народний депутат Радянської районної Ради.
Київ.

ГОЛОС України — Прес-клуб — THE INDEPENDENT

МЕТА — ЗРУЙНУВАТИ СТЕРЕОТИПИ

Діалог ведуть Сюзен **ВІТС**, *кореспондентка англійської газети «Індепендент», перша іноземна журналістка, яка постійно працює на Україні, і Тимофій* **ПРОКОПЕНКО**, *кореспондент «Голосу України».*

«ГУ»: Досі жоден іноземний журналіст не приїздив на Україну для постійної роботи. Ви, так би мовити, перша ластівка...

«Інд.»: Це справді так. Механізм постійної акредитації зараз тільки розробляється — з такою практикою тут ще не стикалися. Фактично я ще не акредитована, хоча працюю в Києві майже півроку.

«ГУ»: Скажіть, а чим пояснити рішення «Індепендент» відрядити журналіста для роботи на Україну? Раніше ж бо повідомлень московських кореспондентів цілком вистачало для висвітлення подій у Радянському Союзі?

«Інд.»: Усе вірно, та на Заході нині усвідомлюють, що Радянський Союз — це не лише Москва. Політичні події у республіках і, зокрема, на Україні, примушують дивитись у майбутнє вашої країни під іншим кутом. Нинішня децентралізація може призвести до якісних змін на політичній карті Європи. Стежити за розвитком ситуації та інформувати про це наших читачів сьогодні просто необхідно — це думка і моя особиста, і мого редактора.

«ГУ»: Але ж політичні лідери провідних держав світу, в тому числі й Великобританії, сприймають сьогодні децентралізацію Союзу без особливого захоплення.

«Інд.»: Це зрозуміло. Подрібнення Союзу порушить стабільність в Європі й світі, для досягнення якої в наш час докладається стільки зусиль. Проте процес суверенізації радянських республік — реальність, і саме цьому присвячено більшість моїх матеріалів.

«ГУ»: І як інтенсивно, з Вашої точки зору, цей процес розвивається?

«Інд.»: Невдовзі після того, як я приїхала на роботу до Києва, було проголошено Декларацію про суверенітет України. Вже тоді зрозуміла, що процес набирає силу і його не спинити.

«ГУ»: А тепер?

«Інд.»: Важко передбачити, як розвиватимуться події. Чесно кажучи, я трохи в них заплуталася і не ризикну давати які-небудь оцінки. Погодьтесь, симптоми неоднозначні.

«ГУ»: Так, противники суверенітету України є не лише на Заході. Ставлення до її самостійності у різних верств населення неоднакове. До речі, а як сприймають Ваші матеріали про події на Україні читачі «Індепендент»?

«Інд.»: З цікавістю. Для багатьох вони в дивину. Як і те, що Радянський Союз — це п'ятнадцять різних республік. Кожна — зі своєю мовою, культурою, історією. Моє завдання — зруйнувати старі стереотипи, як то кажуть, відкрити людям очі.

«ГУ»: Чи дає Вам керівництво «Індепендента» якісь вказівки? Скажімо, під яким саме кутом висвітлювати події на Україні?

«Інд.»: Щось не пригадую такого... Наша газета — незалежна.

«ГУ»: Дійсно, у перекладі з англійської «Індепендент» означає «незалежна». Тільки чи може бути газета незалежною?

«Інд.»: Сама ідея створити газету, яка б не залежала від політичних впливів та фінансових кіл, лежала в основі виникнення «Індепендент». Її заснувала група провідних журналістів, об'єднавши зусилля та капітали. Це таки справді незалежна газета.

«ГУ»: Деякі наші газети, як Ви, мабуть, помітили, теж прагнуть стати незалежними...

«Інд.»: Чесно кажучи, поки що не помітила. Може, тому, що читаю не всі газети. А з тих видань, які доводиться вивчати, майже кожне стоїть на чиємусь боці: або партійне, або рухівське. А незалежні?.. Може «Вечірній Київ»? Вірю, що такою буде «Голос України». Взагалі цікаво, якою буде газета. Головне, щоб не «замикалась» на парламенті.

«ГУ»: Скажіть, будь ласка, з якими труднощами доводиться стикатись іноземним журналістам на Україні?

«Інд.»: Перш за все — проблема пересування. Маю дозвіл бувати тільки у Києві та Львові. Для того, щоб виїхати в якусь іншу точку республіки, потрібен спеціальний дозвіл — віза, а одержати його — кілька днів тяганини. Поки отримаєш — подія стане вже історією. Кажуть, цю систему скоро скасують. Чекаю з нетерпінням.

«ГУ»: А побутові проблеми? Нещодавно наші газети дружно надрукували повідомлення, що Київ увійшов до тридцятки найзручніших для проживання міст світу.

«Інд.»: Не знаю, я жила в Монреалі, Торонто, Лондоні, Парижі, Будапешті. Отже, маю з чим порівнювати. У Києві мені працювати найтяжче. Мабуть, від незвичності. Ваші люди взагалі живуть дуже цікаво й напружено, допомагаючи одне одному діставати сир та сірники. Звісно, якщо до такого звикнути, а до того ж мати всюди друзів — жити можна. Спочатку мені було важко. Перші два тижні нічого не їла: узяти харч нема де, а ресторанний сервіс залишає бажати кращого. Взагалі, прикро, що у вас тут дуже мало кафе, де люди могли б зустрітись, поспілкуватись. А це неодмінна ознака цивілізованого міста. Важко найняти квартиру, не знаю, де відремонтувати свій комп'ютер. Громадський транспорт розвинений непогано, але я майже ним не користуюся, бо маю машину.

«ГУ»: І довго збираєтесь працювати у Києві?

«Інд.»: Мій контракт з «Індепендент» на рік, а там не знаю, як буде далі. Контрактна система — це зручно для газети і важко для журналіста.

«ГУ»: Згоден. Тим більше, що і нашим журналістам доведеться переходити на цю систему. Зокрема, її запроваджено у «Голосі України».

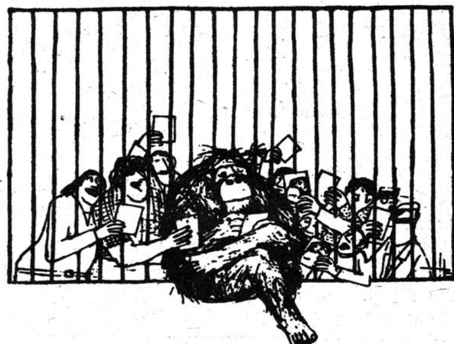
«Інд.»: Тож бажаю Вам успіхів і вірю, що «Голос України» стане провідною газетою у майбутній суверенній державі.

«ГУ»: Дякую за побажання!

КАРИКАТУРИСТ ВІДВІДАВ ЗООПАРК

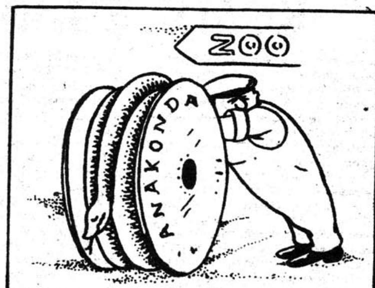

Посміхніться

На клітці вивіска «Прибирання».

НАД ВЕРТЕПОМ ЗВІЗДА ЯСНА

Син Божий народився рівно 1991 рік тому.

Одначе ми не можемо з певністю стверджувати, що людство святкує Різдво точно стільки ж років.

Приміром, деякі дослідники вважають, що нашому українському Різдву й нашому вертепові — аж ніяк не менше 10 000 літ і що раніше це було одне із свят зв'язку людини з Космосом, а тому й досі у Святвечір ми не сідаємо до куті (до хліба), не діждавшись, поки зійде перша зірка, ота, що «над вертепом на весь світ засіяла».

Але й без того ясно, що це— одне з найлюдяніших дійств людства, де є дивовижна рівновага матеріального й духовного і запорука вічного відродження Добра.

«Ой, радуйся, земле!» — чи придумав хтось од віку щось мудріше, тепліше й дитинніше?

Радуйся!

На фото: свято Різдва на Івано-Франківщині.

Фото Олександра КЛИМЕНКА і Володимира ДАВИДЕНКА.

НЕБО І ЗЕМЛЯ НИНІ ТОРЖЕСТВУЮТЬ

7 січня — Різдво Христове

А в тій стороні були пастухи, які пильнували на полі, і нічної пори вартували отару свою. Аж ось ангел Господній з'явивсь коло них, і слава Господня осяяла їх. І вони перестрашились страхом великим. Та ангел промовив до них: «Не лякайтесь, бо я ось благовіщу вам радість велику, що станеться людям усім. Бо сьогодні в Давидовім місті народився для вас Спаситель, який є Христос Господь».

(З Євангелія від Луки).

І МИР БОЖИЙ НЕХАЙ ЗАПАНУЄ В СЕРЦЯХ НАШИХ

Митрополит Київський і всієї України Філарет.

Сердечно вітаю вас, дорогі брати і сестри, читачі газети «Голос України», з Різдвом Христовим і Новим 1991 роком! Щиро бажаю вам доброго здоров'я, сімейного добробуту, успіху в трудах на благо українського народу і всієї нашої багатонаціональної Вітчизни.

Минулий рік був для нашої Вітчизни роком подальшого розвитку демократії. Верховна Рада Української РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України. Українська православна церква одержала самостійність і незалежність у своєму управлінні та внутрішньому житті. Церква підтримує державний суверенітет Української РСР і водночас висловлює сподівання, що Господь допоможе нам зберегти багатовікову єдність нашої багатонаціональної Вітчизни.

Разом з позитивними результатами суспільного перетворення всі ми пізнали гіркі плоди свободи, не обмеженої моральним законом. 1000-ліття Хрещення Русі, урочисто відзначене всім християнським світом і світовим суспільством, не провіщало на Україні драматичних подій у міжконфесійних відносинах. Усі церкви проповідують християнську любов. Звідки ж з'явився релігійний розбрат?

Нехай 1991 рік після Різдва Христова буде роком надії, примирення, консолідації всіх розумних сил суспільства. Ми віримо, що цей рік принесе нам благословення Боже на всі наші благі діла й починання і що ніяка пітьма не торкнеться наших душ. І мир Божий нехай запанує в серцях наших.

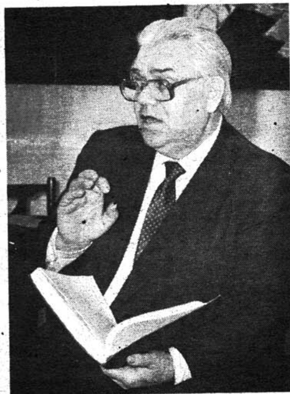

ЩОБ ЗНИКЛИ НЕНАВИСТЬ І ЗЛОБА

Керуючий справами патріаршої канцелярії Української автокефальної православної церкви, єпископ Рівенський і Острозький Антоній.

Возлюблені в Господі брати і сестри!

Господь сподобив нас знову зустрічати велике Свято народження Сина Божого. Знову ми разом з ангелами співаємо радісну пісню: «Слава на небі Богу, а на землі спокій, між людьми благовоління». Засвітилась Різдвяна зірка, і зраділа кожна душа християнська, зраділа ненька-Україна. Зраділа багатомільйонна українська християнська паства, бо після довгого і страшного сну настала радісна доба відродження, воскресіння з пополу смерті, доба відродження української державності і нашої церкви. Господь, який підняв нашу церкву з руїн, і далі допомагає їй. Нинішні труднощі є випробуванням всіх нас на вірність своїй церкві, своїй Батьківщині. Ми повинні твердо знати, що матір'ю нашою є УАПЦ, а батьком — золотоверхий Київ. Ми віримо, що проміння Різдвяної зорі розжене хмари ненависті, а різдвяна радість об'єднає всіх. Привітаємо ж один одного, отримаємо від Господа благословення для себе, для своїх рідних. Припадемо до Ісуса і благаймо, щоб він благословив нашу церкву, нашу державу. Щоб зникла ненависть і злоба, щоб воцарився на землі спокій, щоб любов запанувала «між братами, мир і злагода тиха». Щиро вітаю всіх вас з різдвяними святами і Новим роком. Молитовно бажаю різдвяної радості, щастя, здоров'я, всіх благ від Новонародженого Христа.

МИР, У ЛЮДЯХ ДОБРА ВОЛЯ

Голова об'єднання церков євангельських християн-баптистів України, пастор Я. К. ДУХОНЧЕНКО.

Народе мій, народе України, дорогі брати та сестри!

Знову наступають радісні дні, коли християнський світ святкує Різдво Христове.

Майже дві тисячі літ тому на полях Віфлеєму залунали слова ангельського співу: «Слава в вишніх Богу, і на землі мир, у людях добра воля».

Саме такими словами мені і хочеться привітати всіх вас з цим радісним християнським святом.

Закон Божий вчить: «Що людина посіє, те й пожне». А ще сказано: «Той, хто сіє вітер, пожне бурю». Сіяли вітер — пожинаємо бурю... Зруйнували «тіло» землі, а ще більше зруйнували найсвятіше, найдорогоцінніше — людську душу. Збідніли душею, ми забули про Христові заповіді, про любов один до одного, про шанування батьків.

Настають різдвяні дні, коли люди будуть згадувати прихід на нашу землю Князя світу. Народився Спаситель, який приніс на землю спасіння, мир і добру волю. Саме цього потребує наш народ. Люди зголодніли, стомились, чекаючи миру. Миру в своєму серці, миру в родинах, миру в загальнолюдському гуртожитку. І коли б усі люди усвідомили, що саме Ісус Христос — мир наш, який з'єднує небо і землю, і розпорошених людей, роз'єднаних і зневірених, а часто й надломлених життєвими буреломами, який вдихає струм нового життя, життя оновленого й щасливого, ми б дочекались нарешті великого відродження матері-України.

Дорогі мої співвітчизники, брати та сестри!

Зичу вам світлосяйного Різдва, і нехай радість, Божа ласка завжди буде з вами в Новому 1991 році!

Дмитро **ПАВЛИЧКО**

КОЛЯДА

Сніжниця звисала з гір, як чорно-біла верета із жердки в нашій хаті. Я готувався в колядники. Але на ранок усі дороги й вулиці опинились під високенними снігами. Поземка стелилася коло вікна, і вийти надвір було неможливо не те що дитині, а й дорослому. Пропало моє колядування! Сльози стали пекучим вінком навколо серця. Батько прокидав сніг, і видно було із-за кучугури тільки смушеву кучму та блиск лопати. Він протинав у заметах криві стежки до стодоли та до стайні.

— Не плач! — сказала мати.

— А я й не плачу! — відповів я таким голосом, що сльози можна було б витиснути з нього, як з губки воду.

— А ти піди поколядуй нашому коневі, нашій корові, нашому теляткові, а я заплачу тобі!

Мати знала, що колядкою хотів заробити я кілька злотих на книжки та зошити для школи. Може, вона пожартувала або й розсердилася на мою печаль. Але я втішився, пішов до стайні, кожній живій душі відспівав коляду. А мама з верети витягнула злотий, відкладений на «чорну» годину, й дала мені.

Степан **САПЕЛЯК**

РІЗДВЯНЕ III

Стемніло з тайфуном
Свят-вечір, як слайд.
Соснового суму
Різдвяний сад.

Спазм терпцю на серці
ряденцем обліг,
На стежці повернень
Заносить слід.

Віншую фальцетом
Сльозавий акцент
Далеко від церкви
Колядний щем.

Несу чесні дари
І ясненьких зір...
ХРИСТОС СЯ РОЖДАЄ!
СЛАВІМО ВСІ!

РІЗДВЯНЕ V

Звізда Різдва —
в сузір'ї сурм
Сурмить святі рефрени.
В різдвяних шибах партитур
Вертепні мінестрелі.

Мій стіл із трьох
тернових свіч,
Кутя на підвіконні.
Скресає бісер — білий віск
Самітнім пітнім оком.

Цейтнот сльози —
цвітуть вуста —
Барвінку — синій цвіте.
Мольфар у піжмурках потах,
Смерек зелений ідол.

Кутя... Ковтаю анальгін —
Різдвяна алергія...,
Свята животворяща ніч...
...не гріє...
АВЕ МАРІЯ!..

ДОБРИЙ ВЕЧІР

Добрий вечір тобі, пане господарю, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився.
Застеляйте столи та все килимами, радуйся!
Ой радуйся...
Та кладіть калачі з ярої пшениці, радуйся!
Ой радуйся...
Бо прийдуть до тебе три празники в гості, радуйся!
Ой радуйся...
Ой перший же празник — та Різдво Христове, радуйся!
Ой радуйся...
А другий же празник — Василя святого, радуйся!
Ой радуйся...
А третій же празник — Святе Водохреща, радуйся!
Ой радуйся...
А що перший празник зішле тобі втіху, радуйся!
Ой радуйся...
А що другий празник зішле тобі щастя, радуйся!
Ой радуйся...
А що третій празник зішле всім нам долю, радуйся!
Ой радуйся...

Спогад з дитинства

НА ПОБАЧЕННЯ... ІЗ ЧОРТОМ

Мороз — градусів під тридцять, аж свистить під новими хромовими чобітьми. А на небі повернутись ніде — так густо понатикано зірок, що вже й для місяця не знайшлося притулку. Стиха лине пісня — то хлопці повертаються з репетиції. Завтра — Різдво, завтра вони будуть ходити з вертепом.

Ех, вертеп!.. Як ви гадаєте, хто найголовніший у вертепі? Звичайно, чорт. А ви думаєте, так легко потрапити у вертеп та ще й на роль чорта? Хоч його обличчя й не видно під гримом, але то має бути найкращий, найвеселіший, най... най... І тримається в глибокій таємниці, хто він. Та дівчата якимсь чином все одно дізнаються і не бояться й не тікають від нього.

...Ідуть вертепівці від хати до хати, ангели з крилами та з довгим конопляним волоссям, несуть ясла з новонародженим. Тут і пастухи з дзвіночками, і горбатий дід Мошко з бородою, і скарбник зі скринькою: «Христос родився!», «Христос родився!» Колядки співають, і скрізь їх стрічають радо, а дехто ще й чарчину наллє, щоб «янголята зігрілись», бо ж мороз, кажу, десь градусів під тридцять.

А ми, дітлахи, — слідом за вертепом. Хто в чому. Я в маминій кацавейці, а зверху — її ж таки хустка навхрест, щоб тепліше було. І на ногах старі мамині чоботи, які раз за разом губляться у глибокому снігу, але все те — дрібниці! Вицокуючи зубами чи то від морозу, чи то від збудження, виглядаємо чорта. А він, лиш забачивши нас, робить спробу спіймати когось і ми, лементуючи, розлітаємось вусібіч.

Отак той чорт рогатий і з вертепом бігає, і чарчину-другу перехопить, і ще й дівчатам побачень понапризначає. А як увечері збереться вся молодь у сільській читальні — то до світанку виспівують скрипка й цимбали, вихукує бубон. Зранку ж, тільки-но скінчиться різдвяна служба в церкві — знов повторюється день вчорашній. Хіба що менше нас, дітлахів, бігає. Бо ще вчора в декого носи були мокрими, а сьогодні сидять малі на печі, чи, продихавши дірочку в замерзлому вікні, виглядають на жваву, святкову вулицю.

А там!.. Та що казати! Різдво! Таке довгождане свято зимове, з ялинкою, з колядками, з вертепом...

Марія ДАВИДЕНКО.

НОВА РАДІСТЬ СТАЛА

Нова радість стала, яка не бувала:
Над вертепом звізда ясна світлом засіяла.

Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік пеленами, убого повився.

Ангели співають, славу й честь звіщають,
На небесі і на землі мир проповідають.

Давид вигрєє, в гуслі ударяє,
Чудно, дивно і предивно Бога вихваляє.

І ми теж співаймо, Христа прославляймо,
Із Марії рожденного смиренно благаймо:

— Просим тебе, Царю, небесний Владарю,
Даруй літа щасливії сего дому господарю.

Даруй господарю, даруй господині,
Даруй волю, верни славу нашій ненці — Україні.

Веселих Свят і Щасливого Нового Року!

З Різдвом Христовим!

Там на Йордані тихенька вода стояла, Пречиста Діва Сина свойого купала!

„НАРОДЕ МІЙ,

Есе «Довга дорога додому», яке ми сьогодні пропонуємо читачам, стало передмовою для книжки «Вікна в позапростір», що невдовзі побачить світ у видавництві «Веселка». Під її обкладинкою зібрано значну частину творчої спадщини Василя Стуса, невідомої досі широкому загалові.

Художнє оформлення книжки здійснив визначний майстер українського малярства Опанас Заливаха—один з найвидатніших українських в'язнів совісті, який був близько знайомий з Василем Стусом. Поет високо цінував талант Опанаса Заливахи, у багатьох своїх статтях тепло згадує цього митця.

Праця Опанаса Заливахи над книжкою Василя Стуса — ще одна творча зустріч двох митців і друзів, незламних борців за відродження української культури, за утвердження нашої національної свідомості.

Стусові переклади з Гарсіа Лорки, що друкуються нині вперше, збережені протягом багатьох років і люб'язно передані нашій редакції для друку Михайлиною Коцюбинською.

Юрій ПОКАЛЬЧУК

ДОВГА ДОРОГА Д

У Василя Стуса найбільшим злочином було те, що він був українцем, просто справжнім українцем, любив свою мову, свою землю, свою культуру і хотів бачити Україну нормальною українською землею, а не витоптаним полем.

Літературне середовище України 60-х років попри всю ліберальність хрущовської відлиги не надто гостинно приймало упертого, безкомпромісного молодого донбаського поета Василя Стуса. Може, вже трохи запізно потрапив він у Київ, у 1963 році, вступивши до аспірантури Інституту літератури АН УРСР, бо ті, хто став «шестидесятниками», проскочили вже три—чотири роки тому в коло вибраних, потім двері зачинилися, й на Україну поповзли важкі часи.

Стус був незручний. Його безкомпромісність була природньою, а не показною, моральні вимоги до часу, до середовища і до себе були справжніми.

Це вчувається літературною зграєю доволі виразно, і вона полошиться, бо зростання і зміцнення серед неї такої особистості завищує критерії, підносить планку якості, і стає страшно — раптом не перестрибнеш, лишишся за бортом. І тому — таких краще не пускати, тримати за поли, за ноги... просто тримати.

Довго не виходила Стусова перша збірка. Так і не побачила світу книжка на Україні, бо вже через рік, у листопаді 1965, коли арешти української інтелігенції почали набувати масового характеру, в кінотеатрі «Україна» Василь Стус після виступу І. Дзюби закликав присутніх до протесту проти несправедливості та тиранії.

Одразу ж його виключили з аспірантури. В наказі було записано: за систематичне порушення норм поведінки аспірантів та співробітників наукового закладу. Нормою було мовчати, відмовитись від власного «я», не виринати на поверхню політичних вирів. Але тоді зник би поет.

З парадоксальною послідовністю творилася із мислячих і творчих людей більш або менш, але відверта опозиція наступові антидемократизму і національного гніту. Ніби зумисне реакційною правлячою верхівкою ставилася людина в такі умови, з яких шлях був лише один — оборонятись, протестувати, заперечувати, і в такий спосіб стверджували свою людську й національну гідність.

Коли ж особистість вивільнялась із суспільних рамок, випадала з системи залежності й остраху перед офіційною думкою, вказівками керівництва, вона ставала духовно і психічно вільною, її думка набувала злету і творчої сили.

Віднайдена у такий спосіб свобода самовияву, самоствердження дозволяла щораз мислити більше категоріями не їхніми, неофіційними, не сталінсько-брежнєвськими, а загальнолюдськими, в розрізі яких український будень поставав на кінець шестидесятих — початок семидесятих кафкіанським абсурдом.

Василь Стус народився 6 січня 1938 в селі Рахнівка Гайсинського району на Вінниччині, та незабаром батьки переїхали на Донбас, який став для поета рідною землею. Тут минули його дитинство і юність.

Цікаво, що саме Донбас дав українській літературі Василя Стуса й Івана Дзюбу, Івана Світличного і Василя Голобородька, Миколу Хвильового і багатьох інших. Той Донбас, який ми знаємо зрусифікованим, денаціоналізованим, відчуженим і страйкуючим, усе ж таки має в собі глибоке національне українське коріння. Отакі дає воно паростки.

Україна не знала Стусапоета до середини минулого року, та ще й зараз не знає. Він тільки повертається до неї. Політичний ореол поки що затінює все. У статтях та спогадах про Василя Стуса здебільшого акцентується на образі кришталево чистого, непримиренного борця проти неправди й святенництва, насильства й національного гніту, за людські права.

«Мій найбільший гріх — це колір моєї шкіри» — відомі слова геніального американського джазиста-негра Луї Армстронга. У Василя Стуса найбільшим злочином його було те, що він народився українцем, любив свою мову, свою землю, свою культуру і хотів бачити Україну нормальною землею, а не витоптаним полем.

Я вступив до аспірантури на рік пізніше за Василя Стуса, по закінченні Ленінградського університету, і він вводив мене у курс літературного життя в Києві, був товаришем по аспірантурі і гуртожитку.

Протягом кількох років після виключення Василя з аспірантури ми підтримували досить тісні дружні взаємини, але час ставав дедалі жорстокішим, він все далі йшов у політичну боротьбу, у відверте протистояння реакції, вже свідомо вибираючи свою дорогу, свій шлях на Голгофу.

Я намагався втримати його від крайнощів, вважав, що треба вижити, працювати, не полишати існуюче культурне життя, протистояти, не лише творячи на противагу офіційній культурі — підпільну, самвидавівську, для вузького кола, але вільну. Тоді стояло питання про внутрішню еміграцію, замкнення в собі, не піддавання корупції і виживання шляхом будь-якої меншо-вартісної праці, аби не йти на моральний компроміс.

Але він вже був як лезо — прямий і гострий, непорушний у вибраному шляху. «Я інакше не можу!» — ці слова Вас...
тав назавжди...
тався до них,...
бе, і тоді, і п...

Я намагаво...
на поверхні в...
ме шляхом в...
грації. Але ч...
нас нещадно ...
кожен судить...

Василь Ст...
до Києва на...
року після в...
терміну таб...
вії — п'ять ...
річного засла...
у селищ...
Матросов...

Минуло ме...
тень 1980-го...
знову вирок. ...
нятково суво...
ків таборів с...
і п'ять років...
слання.

Мучать на...
недуги, відчу...
життєвих сил...
відомлення —...
си живим! В...

* Стаття друкується з незначними скороченнями.

Вас...

* *

Сто років, як с...
Сибір. І солов...
І глупа облягає...
пекельний кра...

Сто років муче...
і сподівань, і ...
синів, що за лю...
сто серць, як ...

Та виростають ...
із шаровар, з ...
раби зрос...
своєї Укра...

Федеріко ГАРСІА ЛОРКА

СУТИЧКА

Альбасетські навахи
у чорнім бездонні глибу
вражою квітнуть кров'ю,
вилискуючи, як риби.
Тонший за гральну карту,
місяць твердо окреслив
над зазеленню з'ярілі
коні. На кожнім вершник.
Під тінню слив крислатих
плачуть жінки похмурі.
Дикий бик суперечки
дереться на древні мури.
Чорні ангели носять
воду і хустки білі.
Альбасетських навах
ангели чорнокрилі.
По схилах котиться мертвий
Хуан Антоньйо з Монтільї.
На скроні його — гранат,
Лілеї — на білім тілі.
На чорній дорозі смерті
мов вершник, хрест вогневіє.
Суддя і гвардійці строєм
йдуть через гаї оливи.
Слизька постогнує крівця,
як пісня німа зміїна
— Синьйори гвардійці, те, що
отут відбулось — буденне:
померло четверо римлян
і п'ятеро карфагенян.
Збожеволілий од смоковниць
і гомону спеки, вечір
непритомним упав на бедра
поранених вершників.
У небі повечоровім
ангели чорні літали.
Ангели з довгим волоссям
і масними серцями.

ПІ...

По вітах л...
пара голуб...
Перший го...
Другий го...
Питаюсь у...
де мене ж...
Місяць: —...
Сонце: — ...
Пішов я д...
бачу: зем...
за поясом...
і два орли...
Перший о...
Ніким бул...
— Соколи...
де мене ж...
Місяць: —...
Сонце: —...
Промежи ...
пара голу...
перший го...
а другий ...

НАРОДЕ МІЙ, ДО ТЕБЕ Я Щ

**рога додому», яке ми сьогодні пропонуємо
ередмовою для книжки «Вікна в позапро-
зі побачить світ у видавництві «Веселка».
ою зібрано значну частину творчої спадщи-
невідомої досі широкому загалові.
млення книжки здійснив визначний майстер
ярства Опанас Заливаха—один з найвидатні-
в'язнів совісті, який був близько знайомий
м. Поет високо цінував талант Опанаса За-
х своїх статтях тепло згадує цього митця.
Заливахи над книжкою Василя Стуса — ще
річ двох митців і друзів, незламних борців
української культури, за утвердження нашої
омості.
ади з Гарсіа Лорки, що друкуються нині
ні протягом багатьох років і люб'язно пере-
кції для друку Михайлиною Коцюбинською.**

ь планку
рашию —
бнеш, ли-
І тому —
кати, три-
оги... про-

ла Стусо-
Так і не

Коли ж особистість вивільнялась із суспільних рамок, випадала з системи залежності й остраху перед офіційною думкою, вказівками керівництва, вона ставала духовно і психічно вільною, її думка набувала злету і творчої сили.

поета до середини минулого року, та ще й зараз не знає. Він тільки повертається до неї. Політичний ореол поки що затінює все. У статтях та спогадах про Василя Стуса здебільшого акцентується на образі кришталево чистого, непримиренного борця проти неправди й святенництва, насильства й національного гніту, за людські права.

«Мій найбільший гріх — це колір моеї шкіри» — відомі слова геніального американського джазиста-негра Луї Армстронга. У Василя Стуса найбільшим злочином його було те, що він народився українцем, любив свою мову, свою землю, свою культуру і хотів бачити Україну нормальною землею, а не витоптаним полем.

Я вступив до аспірантури на рік пізніше за Василя Стуса, по закінченні Ленінградського університету, і він вводив мене у курс літе-

ці слова Василя я запам'ятав назавжди, не раз звертався до них, вивіряючи себе, і тоді, і потім, і зараз.

Я намагався утриматися на поверхні в ті злі часи саме шляхом внутрішньої еміграції. Але час судить усіх нас нещадно і точно. І ще кожен судить себе сам.

Василь Стус повернувся до Києва наприкінці 1979 року після відбуття повного терміну таборів у Мордовії — п'ять років — і трирічного заслання на Колимі, у селиш[...]и рудни[...]мені Матросо[...]

Минуло менше року. Жовтень 1980-го. Знову арешт і знову вирок. На цей раз винятково суворий: десять років таборів суворого режиму і п'ять років наступного заслання.

Мучать нажиті у таборах недуги, відчуття, що бракує життєвих сил, і раптове усвідомлення — не вийду звідси живим! Вже не вийду!

Але та сама незворушна воля, те саме лезо ідеї, віри й мужності. Нескорений Стус.

Цілий рік у камері-одиночці. З 1982 року на 1983-й. За нескореність, за непокірність, за свою думку, за гордість, за неприниження.

Ніби надходить перебудова. Надходить нова весна, що заповідає навіть літо, в якому Вячеслав Чорновіл і Михайло Горинь — кандидати в депутати Верховної Ради УРСР, а Іван Дзюба — президент Республіканської асоціації україністів, і друкується поезія Василя Стуса на Україні чим далі більше у пресі, і виходить одна книжка, а потім друга. А будуть ще і ще. Відбувається вечір його пам'яті. Спершу в Москві, а потім у Києві й Луцьку, Львові й Рівному, Івано-Франківську й Донецьку.

І в Інституті літератури АН УРСР після двадцяти-

ВГА ДОРОГА ДОДОМУ

ижка на
з рік, у
арешти
нції по-
ого ха-
«Украї-
ля ви-
кав при-
роти не-
анії.
ключили
зі було
матичне
оведінки
бітників
Нормою
новитись
вирина-
літичних
би поет.
послі-
із мис-
й більш
рта опо-
демокра-
гніту.
кційною
о стави-
умови, з
один —
ствувати,
кий спо-
ю люд-
ність.

Віднайдена у такий спосіб свобода самовияву, самоствердження дозволяла щораз мислити більше категоріями не їхніми, неофіційними, не сталінсько-брежнєвськими, а загальнолюдськими, в розрізі яких український будень поставав на кінець шестидесятих — початок семидесятих кафкіанським абсурдом.

Василь Стус народився 6 січня 1938 в селі Рахнівка Гайсинського району на Вінниччині, та незабаром батьки переїхали на Донбас, який став для поета рідною землею. Тут минули його дитинство і юність.

Цікаво, що саме Донбас дав українській літературі Василя Стуса й Івана Дзюбу, Івана Світличного і Василя Голобородька, Миколу Хвильового і багатьох інших. Той Донбас, який ми знаємо зрусифікованим, денаціоналізованим, відчуженим і страйкуючим, усе ж таки має в собі глибоке національне українське коріння. Отакі дає воно паростки.

Україна не знала Стуса-

ратурного життя в Києві, був товаришем по аспірантурі і гуртожитку.

Протягом кількох років після виключення Василя з аспірантури ми підтримували досить тісні дружні взаємини, але час ставав дедалі жорстокішим, він все далі йшов у політичну боротьбу, у відверте протистояння реакції, вже свідомо вибираючи свою дорогу, свій шлях на Голгофу.

Я намагався втримати його від крайнощів, вважав, що треба вижити, працювати, не полишати існуюче культурне життя, протистояти, не лише творячи на противагу офіційній культурі — підпільну, самвидавівську, для вузького кола, але вільну. Тоді стояло питання про внутрішню еміграцію, замкнення в собі, не піддавання корупції і виживання шляхом будь-якої меншо-вартісної праці, аби не йти на моральний компроміс.

Але він вже був як лезо — прямий і гострий, непорушний у вибраному шляху. «Я інакше не можу!» —

Вас[...] СТУС

* * *

Сто років, як сконала Січ.
Сибір. І соловецькі колії,
І глупа облягає ніч
пекельний край і крик
пекельний.

Сто років мучених надій,
і сподівань, і вір, і крові
синів, що за любов тавровані,
сто серць, як сто
палахкотінь.

Та виростають з [...]личаків,
із шаровар, з [...]курної [...]
раби зрос[...] до [...]
своєї Укра[...]-матері.

Ти вже не згинеш,
ти двожилава,
земля, рабована віками,
і не скарать тебе душителям
сибірами і соловками.

Ти ще виболюєшся болем,
ти ще роздерта на шматки,
та вже, крута і непокірна,
ти випросталася для волі,

ти гнівом виросла. Тепер
не матимеш од нього спокою,
йому ж рости й рости,
допоки
не упадуть тюремні двері.

І радісним буремним громом
спадають з неба блискавиці,
Тарасові провісні птиці —
слова шугають над Дніпром.

VI. 1963.

восьмирічної перерви стає за трибуною в залі засідань, виступаючи з доповіддю про Василя Стуса на вечорі його пам'яті, колись звільнена з цього ж інституту за принциповість і безкомпромісність Михайлина Коцюбинська.

Дожити б, Василю! Гей, дожити б!

У ніч з 3-го на 4-те вересня 1985 року в карцері ВС-389/36 помер Василь Семенович Стус. Заледенілий від холоду, задушений серцевим приступом, нервовим виснаженням, болем, гіркотою та знущаннями.

Найважче було те, що в останні роки забирали написані вірші, цілу нову книгу «Птах душі», відібрали переклади, не залишили жодного написаного рядка, і казали, що спалили все. Не дозволяли написати в листі навіть нейтрального вірша, навіть переслати переклади з улюбленого Рільке, з Рембо чи Верлена. Нічого!

Не дозволяється! Забороняється!

Так важко відвикати зараз тим, хто виховувався в ті часи, так важко навчитись мислити іншими категоріями, важко взяти на себе тягар волі — говорити і писати усе, що хочеш. Бо приходить із свободою й відповідальність за кожен свій рядок, за кожне своє слово, віра в нього й довіра.

Василь це мав. Він надбав цей величезний скарб — право і спроможність мислити без рамок і застережників, втративши суспільну позицію, йдучи обраним шляхом, чим далі віддалявся, мов злітаючи, підносячись, тим вільнішим ставав. І перший його табір був тим Рубіконом, за яким починалася воля.

Воля душі і слова, думки й емоції.

Василь Стус — справді великий поет.

Його поезія, її вагомість і сила, глибинність і органічність ще не помітні, як слід, сьогодні за синьо-жовтими українськими прапорами, не чутні за голосними словами і національними гімнами. Але поезія Стуса є надзвичайно своєрідним явищем, якісно новим для всієї української літератури. Це нарешті її новий крок, хоч і такий трагічний, такою дорогою ціною зроблений.

Важко вилом
костенілої нац
диції, спираючи
Шевченка і ві
від його традиц
уважно вдивляю
нення своїх
шляхом нещадн
лізу очищаючис
бажання компр
дожних і суспіл
Стус йшов до
вої поезії, свого
світу, який не
спільного з
соціалістичним

Він йшов ко
ніше — по спі
за діалектико
чись щоразу в
поетичній і лю
мості і набуваю
тойбічності у б
ленні.

Поезія Вас
ходить далеко
експериментальн
ства, часто
показової інт
вірша, що бу
творам багатьох
ників, які будув
цьому з часом с
динкові кар'єри

По-блоківськ
і холоднуватий
природний укр
тимент тут
палає всереди
Якщо ж торк
мов серце.

Дисципліна
нізм виразу,
широкий слов
стійно збагачу
незупинне вла
рення, — ось
поезії. Позбавл
ності і зумисно
зія, в чомусь п
тична, і в тако
навіть «неукра
найменш незвич
їнського літер
тексту, так сам
нична концентр
метафорики, пе
горнилі найваж
вань, гіркоти й
пробивається в
національної св
каючись тих
тивної підсвід
національне ор
орнаментальне,
вистраждана, в
му проста й об
високій прост
сила такої при
вже лише точн
во або ж абсол
двох чи трьох
значити її, але
кан визначень.

ГАРСІА ЛОРКА

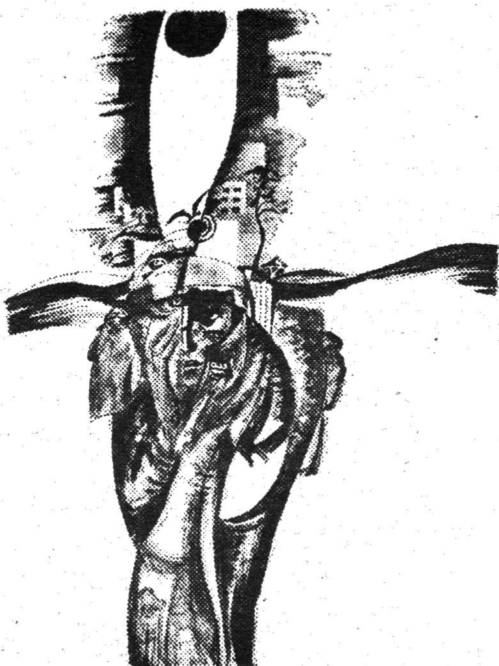
НКА

Лілеї — на білім тілі.
На чорній дорозі смерті
мов вершник, хрест вогневіє.
Суддя і гвардійці строєм
йдуть через гаї оливи.
Слизька постогнує крівця,
як пісня німа зміїна
— Синьйори гвардійці, те, що
отут відбулось — буденне:
померло четверо римлян
і п'ятеро карфагенян.
Збожеволілий од смоковниць
і гомону спеки, вечір
непритомним упав на бедра
поранених вершників.
У небі повечоровім
ангели чорні літали.
Ангели з довгим волоссям
і масними серцями.

ПІСНЯ

По вітах лавра стрибають
пара голубів темних.
Перший голуб — то сонце.
Другий голуб — то місяць.
Питаюсь у них: соколи,
де мене жде могила?
Місяць: — У мене в шиї.
Сонце: — В хвості моєму.
Пішов я далі. І раптом
бачу: земля тримає
за поясом дівчину голу
і два орли мармурових.
Перший орел — був другим.
Ніким була — гола дівчина.
— Соколи мої, — питаюсь,—
де мене жде могила?
Місяць: — У мене в шиї.
Сонце: — В хвості моєму.
Промежи віт вишневих
пара голубів голих:
перший голуб — був другим,
а другий голуб — ніким.

МОВЧА

Слухай, мій сину, мовчання.
Схвилене це мовчання.
Мовчання,

МАЛА

Смерть
вийде і знову зайде
в таверну,
Бродять похмурі люди
з чорними кіньми
по глибоких стежках
гітари.

Запахли сіллю
й жіночою кров'ю
тремтливі нарди

Гра

Голос України

...ДО ТЕБЕ Я ЩЕ ВЕРНУ“

...я запам'я-
...е раз звер-
...віряючи се-
..., і зараз.
...утриматися
...злі часи са-
...рішньої емі-
...судить усіх
...точно. І ще
...е сам.
...повернувся
...кінці 1979
...ття повного
... у Мордо-
...ів — і три-
...на Колимі,
...дни... мені
... року. Жов-
...ову арешт і
... цей раз ви-
... десять ро-
...ого режиму
...ступного за-
... у таборах
... що бракує
... раптове ус-
... вийду звід-
...е вийду!

Але та сама незворушна воля, те саме лезо ідеї, віри й мужності. Нескорений Стус.

Цілий рік у камері-одиночці. З 1982 року на 1983-й. За нескореність, за непокірність, за свою думку, за гордість, за неприниження.

Ніби надходить перебудова. Надходить нова весна, що заповідає навіть літо, в якому Вячеслав Чорновіл і Михайло Горинь — кандидати в депутати Верховної Ради УРСР, а Іван Дзюба — президент Республіканської асоціації україністів, і друкується поезія Василя Стуса на Україні чим далі більше у пресі, і виходить одна книжка, а потім друга. А будуть ще і ще. Відбувається вечір його пам'яті. Спершу в Москві, а потім у Києві й Луцьку, Львові й Рівному, Івано-Франківську й Донецьку.

І в Інституті літератури АН УРСР після двадцятивосьмирічної перерви стає за трибуною в залі засідань, виступаючи з доповіддю про Василя Стуса на вечорі його пам'яті, колись звільнена з цього ж інституту за принциповість і безкомпромісність Михайлина Коцюбинська.

Дожити б, Василю! Гей, дожити б!

У ніч з 3-го на 4-те вересня 1985 року в карцері ВС-389/36 помер Василь Семенович Стус. Заледенілий від холоду, задушений серцевим приступом, нервовим виснаженням, болем, гіркотою та знущаннями.

Найважче було те, що в останні роки забирали написані вірші, цілу нову книгу «Птах душі», відібрали переклади, не залишили жодного написаного рядка, і казали, що спалили все. Не дозволяли написати в листі навіть нейтрального вірша, навіть переслати переклади з улюбленого Рільке, з Рембо чи Верлена. Нічого!

Не дозволяється! Забороняється!

Так важко відвикати зараз тим, хто виховувався в ті часи, так важко навчитись мислити іншими категоріями, важко взяти на себе тягар волі — говорити і писати усе, що хочеш. Бо приходить із свободою й відповідальність за кожен свій рядок, за кожне своє слово, віра в нього й довіра.

Василь це мав. Він надбав цей величезний скарб — право і спроможність мислити без рамок і застережників, втративши суспільну позицію, йдучи обраним шляхом, чим далі віддалявся, мов злітаючи, підносячись, тим вільнішим ставав. І перший його табір був тим Рубіконом, за яким починалася воля.

Воля душі і слова, думки й емоції.

Василь Стус — справді великий поет.

Його поезія, її вагомість і сила, глибинність і органічність ще не помітні, як слід, сьогодні за синьо-жовтими українськими прапорами, не чутні за голосними словами і національними гімнами. Але поезія Стуса є надзвичайно своєрідним явищем, якісно новим для всієї української літератури. Це нарешті її новий крок, хоч і такий трагічний, такою дорогою ціною зроблений.

Важко виломуючись із закостенілої національної традиції, спираючись на Тараса Шевченка і відштовхуючись від його традиційного вірша, уважно вдивляючись в досягнення своїх сучасників і шляхом нещадного самоаналізу очищаючись від усякого бажання компромісів і художніх і суспільних, Василь Стус йшов до створення нової поезії, свого поетичного світу, який не мав нічого спільного з так званим соціалістичним реалізмом.

Він йшов колами, а точніше — по спіралі, майже за діалектикою, підіймаючись щоразу вище у своїй поетичній і людській свідомості і набуваючи якоїсь потойбічності у баченні й мисленні.

Поезія Василя Стуса виходить далеко за межі того експериментального бунтарства, часто дилетантської, показової інтелектуалізації вірша, що були притаманні творам багатьох його ровесників, які будували саме на цьому з часом свої багатосходинкові кар'єри.

По-блоківськи витончений і холоднуватий його вірш, природний український сентимент тут приборканий і палає всередині кристала. Якщо ж торкнешся, гріє, мов серце.

Дисципліна слова, лаконізм виразу, надзвичайно широкий словник, що постійно збагачується, ще й незупинне власне словотворення, — ось шлях його поезії. Позбавлена витворності і зумисності його поезія, в чомусь подеколи аскетична, і в такому розумінні навіть «неукраїнська», щонайменш незвична для українського літературного контексту, так само, як і гранична концентрованість його метафорики, переплавлена в горнилі найважчих випробувань, гіркоти й болю. Вона пробивається в архитиповість національної свідомості, торкаючись тих шарів колективної підсвідомості, в яких національне органічне, а не орнаментальне, символіка вистраждана, вивірена і тому проста й об'ємна у своїй високій простоті, емоційна сила такої пристрасності, що вже лише точне вагоме слово або ж абсолютний зв'язок двох чи трьох слів може визначити її, але ніяк не вулкан визначень.

Точність і щільність. Метал і пристрасть. Ось вірш Василя Стуса.

Готуючи цю книгу, ми перечитували з сином поета Дмитром листи Стуса, написані з таборів і заслань. Колись я був свідком на весіллі Василя, вже виключеного з аспірантури, але все ще повного надій на літературне життя, на нормальне життя... Минуло двадцять п'ять років. Все вийшло інакше, коло замкнулося. Дмитрові — двадцять чотири. Філолог. Однак не намарне.

Листи Стуса — це особлива тема. В них виростає людина, що сконцентрувала всю свою волю, усю свою силу духу на самоосвіті і на творчій Праці в ім'я Поезії. Здається, зараз мало ідеалістів, живемо у вік прагматики. Не хочеться бути марнословним, але немає інших слів. Бо це саме той життєвий факт, який і заслуговує на високі слова. Вивчити у неволі французьку й англійську мови, володіючи вже німецькою, перекладати Рембо і Верлена, Кіплінга і Бодлера, і що вже казати німців — улюбленого Рільке і божественного Гете, та й багатьох інших.

Колосальна потреба самоосвіти, безперестанна праця над собою і віра. Віра в ту ідею, якій він присвятив життя — в Україну, в майбутнє національне піднесення, у самоствердження багатостраждального свого народу і його відродження. І ще — у свою Беатріче. У ту найкращу в світі і єдину Валентину Попелюх, яка не побоялась зв'язати своє життя з уже опальним, виключеним з аспірантури, безробітним поетом, тією, яка винесла, не зламалась, величезний неймовірний тягар — бути дружиною «зека», в'язня, державного злочинця, виховати в таких умовах сина, і лишитися відданою коханою дружиною. Дивовижна жінка, якій присвячені чудові вірші про кохання і вірність.

Мені довелось працювати разом з Василем над перекладами з Гарсіа Лорки. Це була середина шестидесятих років, початок його перекладацької діяльності. Мій був мовний переклад і звірення з оригіналом, редагування, а його — вірш.

Василь Стус (підписався у 1966 році в журналах «Дніпро» і «Ранок» під перекладами з Лорки як В. Петрик, бо під справжнім прізвищем вже не друкували) відчував поезію усім своїм єством, знаходив точні слова і навіть алітерації, не знаючи оригінала, йдучи до автора інтуїтивно. І сьогодні його переклади з Гарсіа Лорки українською мовою — одні з кращих.

Поезія Василя ще в дорозі до свого читача. І українського, і всесоюзного, бо ж у широкому світі поезію Стуса досі знають значно краще, ніж на його батьківщині.

І все ж таки Василь вертається додому. Поволі, неквапно, але вертається, займаючи своє почесне місце у найвищому ряду страдженників нашої літератури. У ряду тих, хто поклав за неї душу свою і голову, хто вірив у найвищу, позасвітню справедливість, хто не склав духовної зброї ніколи і за ніяких обставин, і хто вірив у те, що як Василь Стус писав:

...ми ще повернемось
обов'язково повернемось
бодай —
ногами вперед,
але: не мертві,
але: не переможені,
але: безсмертні.

Вони повернулися.

16 листопада 1989 року відбулось-таки важко дозволене, та однак виборене перезахоронення останків Василя Стуса з Чусового Пермської області на Байковому цвинтарі в Києві, яке перетворилось у величезну політичну маніфестацію, у демонстрацію піднесення національної самосвідомості українського народу.

А попереду — остаточне повернення Василя Стуса на Батьківщину, коли місце і значення його творчості у рідній йому літературі і в літературі взагалі, як здобутку світової культури, врешті буде належно визначене, коли поява нового літературного феномена, нової важливої сторінки в історії української літератури стане набутком не лише купки поціновувачів і шанувальників, не кажучи про політичних діячів, а прийде поезія Стуса до широкого читача, до кожного, хто любить і цінує художнє українське слово.

...ДОМУ

...тус

...ла Січ.
...колії,
...рик
...ельний.
...надій,
...крові
...авровані,
...ккотінь.
...наків,
...і хати
...

Ти вже не згинеш,
ти двожилава,
земля, рабована віками,
і не скарать тебе душителям
сибірами і соловками.

Ти ще виболюєшся болем,
ти ще роздерта на шматки,
та вже, крута і непокірна,
ти випросталася для волі,

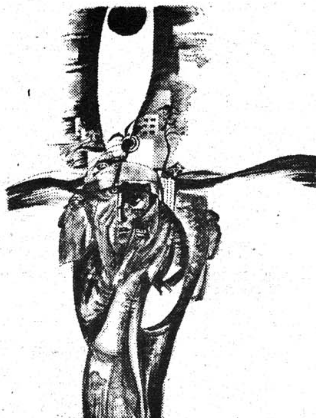
ти гнівом виросла. Тепер
не матимеш од нього спокою,
йому ж рости й рости,
допоки
не упадуть тюремні двері.

І радісним буремним громом
спадають з неба блискавиці,
Тарасові провісні птиці —
слова шугають над Дніпром.

VI. 1963.

...НЯ

...трибають
...аних.
...— то сонце.
... то місяць.
...соколи,
...гила?
...не в шиї.
...сті моєму.
...раптом
...має
...ну голу
...урових.
... був другим.
...ла дівчина.
...— питаюсь,—
...гила?
...не в шиї.
...сті моєму.
...шневих
...их:
... був другим,
...— ніким.

МОВЧАННЯ

Слухай, мій сину, мовчання.
Схвилене це мовчання.
Мовчання,
що доли і луни ловить,
низько своє чоло
до Землі нахилимо.

МАЛАГЕНЬЯ

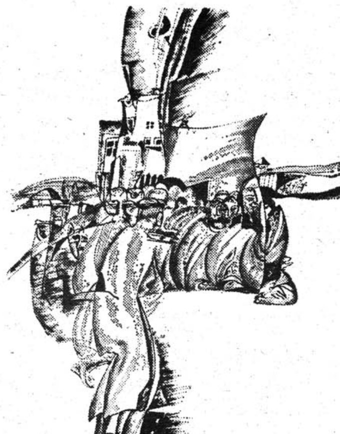
Смерть
вийде і знову зайде
в таверну,
Бродять похмурі люди
з чорними кіньми
по глибоких стежках
гітари.

Запахи сіллю
й жіночою кров'ю
тремтливі нарди
на морі.

Смерть
зайде і вийде
вийде і знов зайде
смерть
у таверну.

З іспанської переклав
Василь СТУС.

1966 р.

Гравюри Опанаса ЗАЛИВАХИ.

ПОНЕДІЛОК, 7 СІЧНЯ

ПРОГРАМА УТ

9.00 Новини.
9.15 «Зимові візерунки». Дитяча фольклорна програма.
10.15 Перлини душі народної.
11.05 Мультфільм.
11.25 Муз. телефільм «Не отверни мене...».
11.35 Цирк... цирк... цирк...
12.35 «Може це любов ходить поміж нами». Естрадний концерт.
13.50 І. Франко. «Фарбований Лис». Лялькова вистава.
14.35 «Фрески». Музична програма.
15.25 Науково - популярний фільм «Дзвони».
15.45 «Приходь, казко!». Розважальна передача для дітей.
16.15 Фільм «Забута мелодія для флейти». 1 і 2 серії.
18.25 Концерт духовної музики. Виступає Митрополичий хор Благовіщенського кафедрального собору.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Все про кіно.
20.45 На добраніч, діти!
21.05 «Джерело». Вечорниці.
22.05 «Пов'язаний словом». Муз. передача за участю рок-музиканта Л. Лагоди.
23.05 Вечірній вісник.
23.35 Телефільм «Щасливий випадок».

І ПРОГРАМА ЦТ

2.45 «Відродження». Телемарафон (у фонд відродження Ленінграда).
9.00 16-контакт.
9.15 Мультфільм.
9.35 Всі люблять цирк.
10.20 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм «Ескадрон гусар летючих». 1 і 2 серії.
13.00 Хокей. Товариська зустріч «Едмонтон Ойлерз» (Канада) — ЦСКА.
14.30 Мультфільми.
15.00 ТСН.
15.15 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм «Вусатий нянь».

Мал. М. ЛИТВИНА.

16.30 «Снігуронька». Балет на музику П. Чайковського. Вистава Московського музичного театру ім. К. Станіславського і В. Немировича-Данченка.
18.45 «З варягів у греки». Муз. телефільм.
19.50 Телефільм «Микола Вавилов». 1 серія.
21.00 Час.
21.45 Телефільм «Микола Вавилов». 2 серія.
23.00 Телевистава «Записки божевільного». Автор М. Гоголь.
0.10 ТСН.
0.25 «Московська красуня». Музична вистава у Будинку моди В. Зайцева. Півфінал.
1.10 Фільм «Скарб».
2.25 «На струнах і клавішах». Концерт.

ІІ ПРОГРАМА ЦТ

9.00 «Відродження». Телемарафон (у фонд відродження Ленінграда).
22.00 Колаж.
22.05 Концерт Московського камерного хору під керуванням В. Мініна у Великому залі Ленінградської філармонії.

КИЇВСЬКА ПРОГРАМА І ОСВІТНІ ПЕРЕДАЧІ ЦТ

19.00 Всі грані прекрасного. «Чи врятує мистецтво світ?». Випуск 1.
19.45 Педагогіка для всіх. Післядипломна освіта.
20.45 Італійська мова.
21.15 Професія — комерсант.
21.45 «Мама, тато і я».
22.15 Школа спілкування з дитиною. Передача 1.

ВІВТОРОК, 8 СІЧНЯ

ПРОГРАМА УТ

16.00 Новини.
16.10 Для дітей. «Веселка».
16.40 «Літературні зустрічі». Лауреат Державної премії СРСР Б. Чичибабін.
17.05 «Привіт». «Канікули». Концертно-розважальна програма.
18.35 Муз. фільм «Ліричний настрій».
19.00 Актуальна камера.
19.30 «Хто ми...». Громадсько-політичний тижневик. Частина 1.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Співає Л. Вайкуле.
21.30 «Хто ми...». Громадсько-політичний тижневик. Частина 2.
22.30 Вечірній вісник.
23.00 Нічний телезал. «У колі друзів».

І ПРОГРАМА ЦТ

6.30 «Ранок». Інформаційно-музична програма (120+30).
9.00 За зведеннями МВС.
9.20 «Ваш вихід, артисте». А. Акопян.
9.35 Телефільм «Микола Вавилов». 1 і 2 серії.
12.00 ТСН.
12.15 Телефільм «Микола Вавилов». 3 серія.
15.00 ТСН.
15.15 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм для дітей «Біліє парус одинокий».
16.40 Г. Малер «Пісні мандрівного підмайстра». Вокальний цикл для голосу з оркестром.
17.00 «Спосіб виживання». Док. телефільм.
17.30 Дитячий музичний клуб.
18.30 «За законами ринку».
19.15 Мультфільм.
19.35 За зведеннями МВС.
19.50 Телефільм «Микола Вавилов». 3 серія.
21.00 Час.
21.45 «ВіД» представляє: «Поле чудес».
22.30 Слово. Літературно-художня програма.
0.15 ТСН.
0.30 Телефільм «Небезпечний поворот». 1 серія.
1.40 «Яви диво». Док. телефільм про маловивчені можливості людини. Фільми 1 і 2.

ІІ ПРОГРАМА ЦТ

8.00 Гімнастика.
8.15 Фільм — дітям. «Шапка Мономаха».
9.20 «Бурозубки». Док. телефільм.
9.40, 10.55 Французька мова. 1 і 2 рік навчання.
10.10 «Музиканти про музику».
11.25 Мультфільми.
12.00 Ритмічна гімнастика.
12.30 Концерт фольклорного ансамблю «Маленькі ангели» (Південна Корея).
13.30 Телефільм «Блакитний карбункул».
17.00 Мультфільм.
17.20 Телестудії міст РРФСР. «Здрастуйте, товариші».
17.45 «Вертикаль». Док. телефільм «Папіруси».
18.00 Ритмічна гімнастика.
18.30 Парламентський вісник Росії.
18.45 Музичний телеабонемент. «Знайомтесь. Гінтарас Ринкявічюс». Передача 1.
20.00 Вечірня казка.
20.15 «Зірки рок-н-ролу-90».
21.00 Час (з сурдоперекладом).
21.45 На сесії Верховної Ради СРСР.
22.45 Телефільм «Потрібні люди».

КИЇВСЬКА ПРОГРАМА І ОСВІТНІ ПЕРЕДАЧІ ЦТ

17.00 Довідкова служба.
17.10 Фільм «Королівство Кривих Дзеркал».
18.30 І знову цирк.
19.30 Муз. фільм «Пісні молодості».
20.00 Всі грані прекрасного. «Чи врятує мистецтво світ?». Випуск 2.
20.50 Французька мова. 1 рік навчання.
21.20 Французька мова. 2 рік навчання.
21.50 Школа спілкування з дитиною. Передача 2.
22.20 Інститут людини.

СЕРЕДА, 9 СІЧНЯ

ПРОГРАМА УТ

9.00 Новини.
9.20 Кінокомедія «Мільйон у шлюбному кошику».
10.50 «Доброго вам здоров'я». Лікування алкоголізму.
11.20 Для дітей. «Зірки, на сцену!».
11.55 «Темп». Проблеми впровадження в умовах ринкової економіки.
12.55 Любителям хорового співу.
16.00 Новини.
16.15 Українські пісні виконує народний артист УРСР І. Яценко.
16.35 Для школярів. Науково-популярний фільм «У пошуках пришельців».
18.00 На київській хвилі. Інформаційний випуск.
18.30 Популярні симфонічні мініатюри.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Мелодії минулих років.
20.00 Т. Шевченко. «Назар Стодоля». Вистава Чернівецького музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської.
20.40 На добраніч, діти!
21.00 Продовження вистави «Назар Стодоля».
22.20 Вечірній вісник.
22.50 Реклама.
22.55 Грає диксиленд.
23.15 Фільм «Оці... три певні карти...».

І ПРОГРАМА ЦТ

6.30 «Ранок». Інформаційно-музична програма (120+30).
9.00 Актуальний репортаж.
9.15 «Пейзаж на фоні стіни».
9.35 Телефільм «Микола Вавилов». 3 і 4 серії.
12.00 ТСН.
12.15 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм для дітей «Принцеса на горошині».
15.00 ТСН.
15.15 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм «Вам і не снилося...».
16.40 Музична скарбниця. Фортепіанні твори Ф. Шопена.
17.30 Дитяча година (з уроком англійської мови).
18.30 «Напередодні... війни чи миру?».
18.45 Мультфільм.
19.00 «Земля — наш спільний дім». Фотоконкурс.
19.05 Недипломатичні бесіди.
19.20 Співає Н. Яригіна.
19.45 Телефільм «Микола Вавилов». 4 серія.
21.00 Час.
21.45 Людина і закон.
23.00 Збережи і передай.
23.45 ТСН.
0.00 «У пошуках втраченого часу». Док. телефільм.
0.20 Телефільм «Небезпечний поворот». 2 серія.
1.10 «Березові голоси». Док. телефільм.
2.10 Співає К. Семенова.

ІІ ПРОГРАМА ЦТ

8.00 Гімнастика.
8.15 Короткометражні телефільми.
9.15, 11.15 Для дітей. Німецька мова. 1 і 2 рік навчання.
9.45 «Шоста заповідь».
10.00 Танцює дитячий хореографічний ансамбль «Дзинтариньш».
10.45 Мультфільм.
11.45 Док. телефільм «Залишились росіянами».
12.40 Концерт симфонічного оркестру СРСР.
13.20 Док. телефільм «Я робітник».
13.40 Телефільм «Потрібні люди».
17.00 Мультфільм.
17.15 Концерт грецького ансамблю «Бос».
17.45 Кінофестиваль «Приз глядацьких симпатій». Док. фільм «Ігор Северянин».
18.35 «Що означають ваші імена?». Концерт-зустріч.
19.55 Колаж.
20.00 Вечірня казка.
20.15 Д. Шостакович. Концерт для скрипки з оркестром № 1.
21.00 Час (з сурдоперекладом).
21.45 На сесії Верховної Ради СРСР.
22.45 Телефільм «Хто поїде до Трускавця».

КИЇВСЬКА ПРОГРАМА І ОСВІТНІ ПЕРЕДАЧІ ЦТ

17.00 Телефільм «Роздуми на давній площі».
17.40 Фільм «Попелюшка».
19.00 Кіноконцерт.
20.00 На київській хвилі. Інформаційний випуск.
20.30 Телефільм «На хуторі поблизу Чер в'янки».
20.55 Німецька мова. 2 рік навчання.
21.55 Школа спілкування з дитиною. Передача 3.
21.55 Під знаком «Пі».

Мал. М. ПИШНОГО.

ЧЕТВЕР, 10 СІЧНЯ

ПРОГРАМА УТ

9.00 Новини.
9.20 Концерт молодих виконавців України.
10.10 Фільм «Добродії авантюристи».
11.35 М. Старицький. «Маруся Чурай». Телевистава.
13.40 Мультфільми.
13.55 Говоримо українською.
16.00 Новини.
16.15 Для дітей. «Веселка».
16.45 Республіканська фізико-математична школа. Математична олімпіада.
17.15 Свято новорічної ялинки в Палаці культури «Україна».
18.30 Концерт духової музики.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Кіноконцерт.
20.40 На добраніч, діти!
21.00 Мелодії духовного відродження.
21.20 Молодіжна студія «Гарт». У перерві — 22.20 Новини.
23.35 Фільм-опера «Князь Ігор».

І ПРОГРАМА ЦТ

6.30 «Ранок». Інформаційно-музична програма (120+30).
9.00 Діловий кур'єр.
9.20 Телефільм «Микола Вавилов». 4 і 5 серії.
12.00 ТСН.

Мал. Л. ТЕЛЯТНИКОВА.

12.15 Дитячий музичний клуб.
15.00 ТСН.
15.15 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм «Москва — Касіопея».
16.35 «Мама, тато і я».
17.05 Концерт М. Демиденка (фортепіано).
17.45 ...До шістнадцяти і старші.
18.30 «Шукайте жінку». Жіночий художньо-публіцистичний журнал.
18.45 «Фряновські стежки». З циклу «Охоронна грамота».
19.20 «Разом з чемпіонами».
19.35 Телефільм «Микола Вавилов». 5 серія.
21.00 Час.
21.45 «Вас запрошує Карл Мойк» (Австрія).
23.05 «Під знаком «Пі». У перерві — 0.05 ТСН.
0.50 Телефільм «Небезпечний поворот». 3 серія.
2.00 «Моя Кармен». Муз. телефільм.

ІІ ПРОГРАМА ЦТ

8.00 Гімнастика.
8.15 Фільм — дітям. «Воротар».
9.00, 12.20 Іспанська мова. 1 і 2 рік навчання.
9.30 Концерт юних вокалістів.
10.30 Док. фільм «Замор».
10.50 Театр одного актора. П. Єршов. «Горбоконик». Фільм-концерт.
12.50 Ритмічна гімнастика.
13.30 «Своє підсобне». Док. телефільм.
13.40 Телефільм «Хто поїде до Трускавця».
17.00 Інститут людини.
18.00 Ритмічна гімнастика.
18.30 Парламентський вісник Росії.
18.45 Хокей. Товариська зустріч «Вінніпег Джетс» (Канада) — ЦСКА. У перерві — Вечірня казка.
21.00 Час (з сурдоперекладом).
21.45 На сесії Верховної Ради СРСР.
22.45 Телефільм «Колишній тато, колишній син».
0.10 Фестиваль мистецтв «Російська зима».

КИЇВСЬКА ПРОГРАМА І ОСВІТНІ ПЕРЕДАЧІ ЦТ

17.00 Фільм «Снігова королева».
18.20 Для дітей. «Кукурін і К°». Художня програма.
19.20 Науково - популярний фільм «Чи думають тварини».
20.20 Муз. фільм «Де Черемоша хвилі плинуть».
21.05 Іспанська мова. 1 рік навчання.
21.35 Іспанська мова. 2 рік навчання.
22.05 Школа спілкування з дитиною. Передача 4.
22.35 «Бурда моден» пропонує...
23.05 «Світ грошей Адама Сміта».

П'ЯТНИЦЯ, 11 СІЧНЯ

ПРОГРАМА УТ

9.00 Новини.
9.20 Танцює ансамбль «Подолянчик».
9.30 Фільм «Вечори на хуторі біля Диканьки».
10.35 Шкільний екран. 8 кл. Історія УРСР.
11.05 Пісенне свято Київщини.
11.50 Науково - популярний фільм «Кроки за горизонт».
12.50 «Невідомий театр». М. Крушельницький. Г. Юра. «Експеримент над долями». Передача 1.
16.00 Новини.
16.10 Науково - популярний фільм «ДАР».
16.30 Для дітей. «Здрастуй, хор!».
17.00 Документальна кінопрограма.
17.40 «Веселі мужики». Концерт.
18.00 «На київській хвилі». Інформаційний випуск.
18.30 «Народні таланти». Ансамбль «Славутич».
19.00 Актуальна камера.
19.30 Екологічний вечір. По сторінках передач «Земле моя» і «Дзвони Чорнобиля».
20.45 Реклама.
20.50 На добраніч, діти!
21.00 Український романс.
21.20 Продовження екологічного вечора.
22.20 Концерт ансамблю танцю «Політ».
23.15 Вечірній вісник.
23.45 Фільм «Людина-амфібія».

І ПРОГРАМА ЦТ

6.30 «Ранок». Інформаційно-музична програма (120+30).
9.05 Телефільм «Микола Вавилов». 5 і 6 серії.
12.00 ТСН.
12.15 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм «Слон і мотузок».
13.00 ...До шістнадцяти і старші.
15.00 ТСН.
15.15 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм «Отроки у Всесвіті».
16.35 Концерт «Молодого італійського квартету». (Італія).
17.05 Мультфільм.
17.15 «Образа».
18.00 1991 рік — «Рік Моцарта». Твори композитора.
18.45 Прогрес. Інформація. Реклама.
19.15 Програма «ВіД».
19.30 Телефільм «Микола Вавилов». 6 серія.
21.00 Час.
21.45 «ВіД» представляє: «Погляд». MTV. У перерві — 0.00 — ТСН.
1.00 Телефільм «Весільна подорож перед весіллям».
2.05 «Згадаймо, братці, Русі славу». Музична програма.
2.40 «Дорога в море». Про подорож у Швецію на чемпіонат Європи з вітрильного спорту.

ІІ ПРОГРАМА ЦТ

8.00 Гімнастика.
8.15 «Зіерат. Поклоніння». Науково-популярний фільм.
8.35, 9.35 Музика. 7 кл.
9.05, 10.05 Англійська мова. 1 і 2 рік навчання.
10.35, 11.35 Географія. 6 кл.
11.05 «Мама, тато і я».
12.05 «Звичайне життя доктора Бизова». Док. телефільм.
13.05 Концерт кримськотатарського ансамблю «Хайтарма».
13.50 Телефільм «Колишній батько, колишній син».
17.00 «Послухайте». Твори композитора В. Мулявіна на вірші В. Маяковського.
17.55 «Школа». Док. телефільм.
18.25 «Східний базар». Виступ фольклорного ансамблю «Ганджина».
19.00 «Арена». Спортивна програма.
20.00 Вечірня казка.
20.15 Колаж.
20.20 Співає К. Шавріна.
20.45 Спорт для всіх.
21.00 Час (з сурдоперекладом).
21.45 На сесії Верховної Ради СРСР.
22.45 Телефільм «Гран-па».

КИЇВСЬКА ПРОГРАМА І ОСВІТНІ ПЕРЕДАЧІ ЦТ

17.00 Телефільм «Труфальдіно із Бергамо». 1 і 2 серії.
19.15 Фільми братніх республік. «У великому, темному, дрімучому лісі», «Я робітник».
20.00 На київській хвилі. Інформаційний випуск.
20.30 Фільм-концерт «І доки на землі існує любов».
21.00 Телефільм «Останній бій».
21.15 Англійська мова. 2 рік навчання.
21.45 «Велике небо Монтани».
22.15 Школа спілкування з дитиною. Передача 5.
22.45 Всі грані прекрасного. «Хранителі».

СУБОТА, 12 СІЧНЯ

ПРОГРАМА УТ

9.00 Новини.
9.20 Ритмічна гімнастика.
9.40 «На хвилі дружби». Державний ансамбль танцю «Берізка».
10.35 «Доброго вам здоров'я». Рецепти доктора І. Йотова. Передача 2.
11.05 Співає Ауріка Ротару.
11.35 Док. фільм «Охота».
11.55 «Чумацький шлях». Музична програма.
12.30 Новини.
12.50 Концерт ансамблю Червонопрапорного Київського військового округу.
13.35 Леся Українка. «Одержима». Телевистава.
14.40 Телефільм «Дванадцять місяців». 1 і 2 серії.
17.00 «Зимова мозаїка». Передача для дітей.
17.30 «Відсвіти». Мистецький альманах.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Телерадіоканал «Право».
20.40 На добраніч, діти!
21.00 «Щедрий вечір добрим людям». Повтор від 31 грудня.
23.15 Вечірній вісник.
23.45 Фільм «Диск-жокей».

І ПРОГРАМА ЦТ

6.30 «Останній листок календаря». Концерт.
7.00 Мультфільм.
7.15 Ранкова розважальна програма.
7.45 Здоров'я.
8.15 Спорт для всіх.
8.30 Ритмічна гімнастика.
9.00 ТСН.
9.15 Телефільм «Микола Вавилов». 6 серія.
10.45 Пісні Ю. Антонова.
11.25 «Усть-Ілімські акварелі».
11.45 «Виступає «Варабідза». Ансамбль з острова Хонсю (Японія).
12.15 Док. фільм «Проповідь про милосердя».
13.20 Концерт хору російської пісні Держтелерадіо СРСР.
14.00 Науково - популярний фільм «Ландшафти Землі». 1 серія «Пустелі».
15.00 ТСН.
15.15 «Політичні діалоги». Док. телефільм «Правда з нами». Робітничий рух у Кузбасі.
16.10 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм «І тоді я сказав — ні...».
17.25 Мультфільми.
18.00 Міжнародна панорама.
18.45 Фільми режисера Я. Фріда. «Летюча миша». 1 і 2 серії.
21.00 Час.
21.45 «Кохання з першого погляду». Розважальна програма.
22. 25 Гала-концерт Міжнародного телефестивалю «Сходинка до Парнасу». В перерві — 0.25 ТСН.
2.10 Телефільм «Приморський бульвар». 1 серія.

ІІ ПРОГРАМА ЦТ

8.00 Гімнастика.
8.20 Док. телефільм «Артист цирку, або Сьогодні і кожного вечора».
9.00 Відеоканал «Співдружність». 9.10, 11.15, 13.30, 16.15 День телебачення Білорусії.
12.00 Зустріч з головою Комітету держбезпеки СРСР В. Крючковим.
12.30 Фільм «Рекорд».
14.00 Телеміст Краснодар — Мурманськ — Москва. Обговорюємо проект Конституції РРФСР.
17.00 Телепрограма «Сім'я».
18.00 Мультфільм.
18.20 «Музичні вистави». Кілька епізодів з життя Роберта.
18.50 Парламентський вісник Росії.
19.05 Кінопубліцистика союзних республік. Док. телефільм «Хочу зрозуміти...».
20.00 Вечірня казка.
20.15 Чемпіонат світу з гольфу.
20.45 В.-А. Моцарт. Симфонія № 15 соль мажор.
21.00 Час (з сурдоперекладом).
21.45 «Остался профиль, кем-то обведенный». Телефільм про життя і творчість А. Ахматової.
22.50 Телефільм «Старий Новий рік». 1 і 2 серії.

КИЇВСЬКА ПРОГРАМА І ОСВІТНІ ПЕРЕДАЧІ ЦТ

9.00 Розминка для ерудитів.
9.50 Іспанська мова. 1 рік навчання.
10.25 Дитячий сеанс. «Горизонт». Кіноальманах.
11.00 Всі грані прекрасного. «Як пройти до Петровського палацу?» Частина 1.
11.40 Німецька мова. 1 рік навчання.
12.15 Дитяча година (з уроком німецької мови).
13.15 Професія — комерсант.
13.45 «Крізь німотність». Телефільм.
14.15 Інститут людини.
15.15 Всі грані прекрасного. «Потомству верное преданье».
16.40 Французька мова. 1 рік навчання.
17.15 «Бурда моден» пропонує...
17.45 Грає А. Винокуров (скрипка).
17.55 Телефільм «Репортаж над безоднею».
18.45 «Все про кіно».
20.00 Київська панорама.
21.00 Чемпіонат СРСР з баскетболу «Динамо» (Київ) — «Строитель» (Фрунзе).
22.30 Мультфільм для дорослих.
22.50 Всі грані прекрасного «Східці душі».
23.35 «Прометей». Док. фільми англійською мовою «Десятиліття води». «Природа зцілює». (Великобританія).

НЕДІЛЯ, 13 СІЧНЯ

ПРОГРАМА УТ

9.00 Новини.
9.20 Ритмічна гімнастика.
9.40 «У неділю вранці». Інформаційно-музична програма.
10.40 Для дітей. Фільм «Нові пригоди Кота в чоботях».
12.05 Циркова програма.
12.50 Дж. Маррелл. «Сміх лангусти». Вистава. В перерві — 13.40 Новини.
14.30 «Село і люди».
15.15 «Ви нам писали». Музична програма за листами глядачів.
16.00 Служба солдатська.
17.00 Для дітей. Канал «Д».
18.00 Звучить українська пісня.
18.15 Телеспортарена.
19.00 Актуальна камера.
19.30 «Надвечір'я». Передача для людей старшого віку.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Наші гості. Московський камерний ансамбль «Вівальді — оркестр».
21.50 Кінокомедія «Іван Васильович змінює професію».
23.20 Вечірній вісник.
23.50 «Відеомлин». Музична програма.

І ПРОГРАМА ЦТ

8.00 ТСН.
8.15 Ритмічна гімнастика.
8.45 Тираж «Спортлото».
9.00 З ранку раненько.
10.00 На службі Вітчизні.
11.00 Ранкова розважальна програма.
11.30 У світі тварин.
12.30 «За два кроки від театру». Док. телефільм.
13.00 Сільська година.
14.00 «Матрьошки нижньогородські». Док. телефільм.
14.30 Музичний кіоск.
15.00 ТСН.
15.15 Програма «Веді».
15.45 «Рок-урок».
16.45 «Повернення до Єльця». Док. телефільм.
17.10 Недільний променад-концерт ЦТ-1.
18.55 «Уолт Дісней представляє...».
19.45 До 75-річчя кіностудії ім. М. Горького. Фільм «Король-олень».
21.00 Час.
21.45 «Кохання з першого погляду». Розважальна програма.
22.15 «Олександр-шоу».
0.30 ТСН.
0.45 «Карпатські мотиви». Док. телефільм.
1.05 Джазовий портрет. Ансамбль «Каданс».
1.55 Телефільм «Приморський бульвар». 2 серія.

ІІ ПРОГРАМА ЦТ

8.00 На зарядку ставай!
8.20 Концерт учасників IV Всеросійського конкурсу виконавців на народних інструментах.
8.50 «Зона затоплення». Док. фільм.
9.10 Концерт Камчатської хорової капели.
10.00 «Згадуючи Ігри..». Про Ігри доброї волі, які проходили у США в 1990 р.
11.00 «Плюс одинадцять». Програма Російського телебачення.
14.30 Мультфільми.
15.00 Зустріч у Концертній студії Останкіно з письменником В. Кожиновим.
17.00 «Планета». Міжнародна програма.
18.00 Мультфільм.
18.10 «Світ, у якому ми живемо». Фільми режисера І. Селецкіса. «Дзеркало спраги», «Просто живописець», «Латвія з пташиного польоту».
18.55 Концерт російського оркестру популярної музики «Майстри Росії».
19.40 Колаж.
19.45 Вечірня казка.
20.00 Футбол. Міжнародний юнацький турнір пам'яті В. Гранаткіна. Збірна ЧСФР — збірна СРСР. 1, 2 тайм.
20.50 Маленький концерт.
21.00 Час (з сурдоперекладом).
21.45 Авторське телебачення «Прес-клуб».

КИЇВСЬКА ПРОГРАМА І ОСВІТНІ ПЕРЕДАЧІ ЦТ

9.00 Розминка для ерудитів.
9.50 Іспанська мова. 2 рік навчання.
10.25 Наш сад.
10.55 Дитячий сеанс. «Горизонт». Кіноальманах.
11.35 Всі грані прекрасного. «Як пройти до Петровського палацу?» Частина 2.
12.10 Німецька мова. 2 рік навчання.
12.45 Дитяча година (з уроком англійської мови).
13.45 Російська мова.
14.15 Телепрограма «Сім'я».
15.15 Всі грані прекрасного. М. Лермонтов. «Маскарад».
16.50 Французька мова. 2 рік навчання.
17.25 «Світ грошей Адама Сміта».
18.00 «Ландшафти Землі». Науково-популярний фільм.
19.00 Англійська мова. 2 рік навчання.
19.35 «Якщо вам після...».
20.20 Читання з продовженням. М. Башкирцева. Щоденники.
20.35 Італійська мова.
21.05 Всі грані прекрасного. «Іду сказати людям». Композитор О. Скрябін.
22.05 Школа спілкування з дитиною. Передача 7.
22.35 Концерт французької пісні.

Завершився перший етап підготовки до нового футбольного сезону у ФК «Динамо» (Київ). Чемпіони країни провели його в рідному місті. Тренувалися на повітрі, на кортах Республіканського стадіону, на інших базах столиці України. Сьогодні наші земляки вилітають до Парижа, де 6 січня зіграють товариський поєдинок з місцевим клубом «Парі Сен-Жермен» — чемпіоном Франції 1986 року.

Позивні футбольної весни

У «ДИНАМО» ПЛАНИ ТРАДИЦІЙНІ!

Ми сидимо в тісній кімнатці під трибунами стадіону «Динамо», яку жартома називають апартаментами Лобановського, і розмовляємо із заслуженим майстром спорту, заслуженим тренером України, начальником динамівської команди Володимиром Веремеєвим.

— А що ж буде далі? — запитую Володимира Григоровича.

— Перепочинку не плануємо. Буквально вже наступного дня в столиці Франції станемо учасниками турніру з міні-футболу. 9 січня вилітаємо до німецького міста Штутгарта, де на відомій базі Рюйт продовжимо підготовку, працюватимемо до 27 січня.

— І що, протягом цього часу тільки тренуватиметеся?

— Звичайно, ні. Заняття проводитимуться впереміжку з різними іграми. В Штутгарті, приміром, нас запросили позмагатися в турнірі з міні-футболу (11—12 січня). У подібних змаганнях стартуватимемо 20 січня в місті Карлсруе. Звісно, що гратимемо в тих турнірах не безкоштовно. Заробленими грішми розраховуватимемося за наше перебування в Німеччині. Раніше говорили, що ми беремо в когось гроші, сидимо на чиємусь утриманні. Це зовсім не так. Вже давно повністю живемо на власні кошти.

— А крім так званого салонного футболу, чи пощастить вам провести бодай матч на повітрі?

— Так. Ми намітили чотири таких поєдинки. Один з них, 19 січня — проти клубу бундесліги «Штутгарт», матиме благодійницьку мету. Ми домовилися з менеджером цієї команди. Дітером Хьонесом, що всі гроші, зібрані від продажу квитків, передамо до фонду київських дітей. Зокрема, частину суми, й чималу, дістане перший пологовий будинок нашого міста.

Після вояжу до ФРН збиралися відвідати й Об'єднані Арабські Емірати, де консультантом усіх збірних цієї країни працює Валерій Васильович Лобановський. Але, швидше за все, ця поїздка не відбудеться. Господарі не змогли заплатити за наш переліт. Отож, можливо, побачення з футболістами ОАЕ відбудеться лише влітку на нейтральній смузі: у тому ж німецькому містечку Рюйті, де й проведемо спільний збір.

— Ми говорили про січень, але за ним настане черга лютого...

— Що робитимемо далі, поки, на жаль, не знаємо. А цей місяць, до речі, для нас дуже важливий у плані підготовки до матчу 1/4 фіналу розиграшу Кубка кубків проти іспанської «Барселони», яку маємо приймати на Республіканському стадіоні 6 березня.

— Цікаво, а якою була реакція керівництва ФК «Динамо» (Київ) на результати жеребкування євротурніру?

— Вона була однозначною. З будь-яким суперником, навіть з польською «Легією», на цьому етапі грати дуже важко. І готуватися слід найретельніше. Звичайно, «Барселона» — дуже сильна команда, лідер іспанського чемпіонату. Нам буде особливо важко, бо з сильно оновленого і фактично молодіжного складу випали Аненков і Алексаненков, які «заробили» по дві жовтих картки і зустріч з барселонцями в

Києві змушені пропустити. Проблема, як бачите, серйозна і необхідно нашвидкоруч готувати заміну цим гравцям.

— А чемпіонат розпочнеться...

— ...10 березня. Суперником швидше за все буде московське «Торпедо». Гра — на нашому полі.

— Виходить, що ідея національного чемпіонату луснула, мов мильна бульбашка?..

— На жаль, це так. Утім, ми не втрачаємо надії на те, що задумане здійсниться в майбутньому. Оптимізму додає утворення Національного олімпійського комітету України. Сподіваємося, що, нарешті, ми матимемо згодом і нову Федерацію футболу республіки, члени якої будуть справжніми патріотами своєї землі та нашої гри.

— Отже, боротьба не припиняється?

— Істинно так. Жити по-старому, коли навколо повно брехні, різних порушень, вже не можна. Матеріальна база збідніла. До нас звертаються за допомогою багато команд. Одні просять взуття, інші м'ячі. Суцільне жебрацтво навкруги та й годі. А візьмемо дитячий футбол. Він ледве утримується на плаву.

У той же час я не закликаю розривати повністю контактів з іншими республіками і Москвою. То було б нерозумно. Але такі стосунки мають набути іншого характеру, інших форм, ніж ті, які існують сьогодні. Але тепер найбільше слід думати про національний чемпіонат. Дбати про те, щоб український футбол якомога швидше самостійно вийшов на міжнародну арену. Це, як на мене, сприятиме прогресу, підвищенню майстерності. Я особисто відкидаю різні демагогічні твердження про те, що, мовляв, самостійність не принесе користі футболові України. Отож, цю ідею не полишаємо і боротимемося за її втілення в життя. Це відповідь тим, хто на різних зібраннях стають непрошеними адвокатами «Динамо» (Київ), заявляючи, що ніби наш клуб проти національного чемпіонату. Це, м'яко кажучи, неправда.

— Володимире Григоровичу, тепер кілька слів про те, що найбільше хвилює болільників: які зміни у складі команди?

— Як ми обіцяли, всіх гравців, які віддали багато сил колективові і досягли певного віку, постаралися працевлаштувати. Поїхав до ізраїльського міста Хайфа воротар Віктор Чанов, до цієї ж країни вирушив і Володя Безсонов. Наш веселий капітан, стійкий боєць Анатолій Дем'яненко дістав запрошення з німецького клубу «Магдебург». Ведемо переговори про перехід до одного з берлінських клубів Івана Яремчука. Підшукуємо колектив і для Василя Раца.

Тепер у нас молода команда, гравцям якої доручено продовжити славні традиції клубу. Скажу, що умови для роботи в київському «Динамо» значно поліпшилися. Зміцніла матеріальна база, з фінансами все, ніби, гаразд.

Є кілька новобранців. Це воротар з харківського «Металіста» Ігор Кутепов (25 років), найкращий канонір душанбінського «Паміра», 24-річний Мусхин Мухамадієв, його ровесник з «Прикарпаття» (Івано-Франківськ) Микола Юрченко. Не виключено, що перейде до нас і старший брат Миколи — Ігор.

— Цікаво, а вони самі вирішили перейти до київського «Динамо»?

— Самі. Кілька років тому ми запрошували Мухамадієва приміряти динамівську футболку. Але він тоді відмовився, пояснивши таке рішення тим, що не доріс до нашого колективу. Тепер Мусхин зателефонував до Києва і запропонував свої послуги. Отож, на аркані ніхто нікого не тягнув.

— Швидше за все, і дубль поповниться новими виконавцями?

— Окремі видання стверджують, що наша резервна команда поглинає найздібніших гравців України, які у нас буквально гинуть як спортсмени. Це дилетантські твердження, заквашені на емоціях. Ми вже звикли до галасу, який здіймають наші недоброзичливці. Але Бог з ними. Від тренерів команд, куди йшли гравці, які пройшли наш дубль, ми завжди чули лише слова вдячності. Ті фахівці, які люблять футбол, а не себе в ньому, радять, як правило, своїм здібним вихованцям пограти в київському «Динамо».

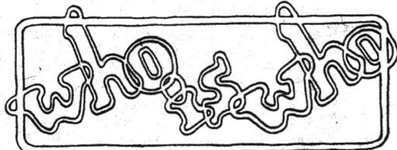
Отже, таку традицію не порушуватимемо і запрошуватимемо всіх цікавих гравців з України, зрозуміло, тих, які самі бажають спробувати сили в нашому колективі.

Щодо планів ФК «Динамо» (Київ). Вони — традиційні: боротьба за найвищі місця на всіх фронтах.

Бесіду вів Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

—Політінформація—

або Як поєднати шведський соціалізм з комуністичною перспективою

Свого часу, йдучи за «керівною і спрямовуючою силою» до комунізму, ми всі знали, що це таке. «Коммунизм есть Советская власть плюс электрификация всей страны...» Тепер же, маючи на двох українців три партії, мимоволі розгубишся: одні кличуть до «шведського соціалізму», інші — до «соборної України», ще інші — до всього разом у поєднанні з «регульованим ринком».

До якого берега пристати? Хто приведе в край, «где светло от лампад»?

Сьогодні ми спробуємо виробити для кожної новоутвореної партії чи політичної сили свою формулу: так би мовити, ху із ху на нашій політичній авансцені. Іронічність огляду, зрозуміло, передбачає, що сказане слід сприймати не як категоричні оцінки, критику, а швидше як товариські шаржі.

Отже:

Компартія України. Радянська влада, комуністична перспектива плюс купонізація всієї України.

Партія демократичного відродження України. Демократія плюс Ємець, Хмелько, Філенко та інші.

Спілка трудящих України. Соціалістичний вибір плюс регульований ринок мінус радянські буржуа.

Українська селянсько-демократична партія. Земля і воля мінус Селянська спілка України.

Селянська спілка України. Агропром, Мінводгосп, колгосп і все, що завгодно, окрім Української селянсько-демократичної партії.

Українська Республіканська партія. Незалежна Україна плюс Гельсінська спілка.

Партія зелених України. Зелений світ мінус Атоменерго.

Українська ліберально-демократична спілка. Свобода, гуманізм мінус прописка і психушки.

Міжпартійна асамблея. Страйки, пікети, комітети, національна гвардія.

Вітчизняний форум. Червоно-малиново - жовто - синій прапор плюс «великий и могучий русский язык...»

Демократична партія України. Демократія плюс Спілка письменників мінус Борис Олійник.

Соціал-демократична партія України. Шведський соціалізм плюс «Захід нам допоможе».

Українська християнсько-демократична партія. Соборна Україна плюс Мстислав мінус Філарет.

Заступник курінного з політичної частини Олександр ХАРЧЕНКО.
Мал. Віктора КУДІНА.

—Сучасні казки—

ДЕТЕКТОР БЛАГОНАДІЙНОСТІ

Липучка для мух у тому вигляді, що існує нині,— це спеціальний детектор, за допомогою якого визначається їх здатність устрягати чи не встрягати, оскільки не встрягати залежить від мухи, а встрягнути — лише від липучки.

Винайшли липучку для мух, певна річ, не самі мухи — навіщо вона мухам, якщо їм і так вистачає де лазити?

Зрозуміло, винайшли її люди, у котрих як ні в кого іншого мало своїх справ і обов'язково треба залізти в чужі. І хоч би справді була вигадка, а то так, капость, паскудство та й годі: звикли мазати пальцем по стіні, от і мажуть по паперових та ганчір'яних смугах.

Але так міркували дурні мухи. А ті, що розумніші, і навіть здатні читати (бо деякі повзають і по газетах теж), міркували інакше. Бо ж прочитали те, що було написано на підвішеній до стелі смузі: **«Відтепер і надалі до особливого розпорядження пакісну липучку для мух можна скільки завгодно критикувати й засуджувати, як завгодно лаяти й паплюжити. Жодна муха за це не може мати ніякої неприємності чи відповідальності, ніякого гоніння або утиску, тому що час уже перебудувати ставлення людей до мух, довівши їх дзиготіння до рівня гласності, а саму гласність — до тих меж, до яких не долинає навіть голос волаючого, тобто того, що в пустелі.**

А оскільки гласність, як і все у високорозвинутому суспільстві, має свою найвищу форму, то найвища форма гласності — це гласність без страху відповідальності за промовлене зайве. Тому будь-яка муха має право не тільки віддаватися якій завгодно гласності, а й проголошувати все, що про неї думає. Аж до того, що сісти на цей транспарант, і, зрозуміло, чим».

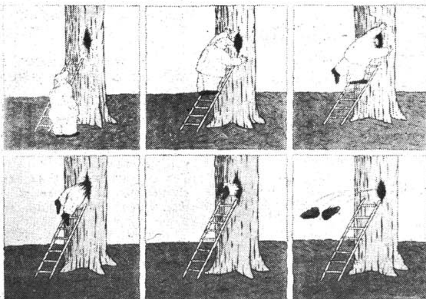
«От бачите, тепер усе можна, — задзиготіли мухи, ті, що прочитали, і ті, що почули, — можна навіть сісти на транспарант, не кажучи вже про газети, навіть ті, що з портретами».

Спробували й переконались. Сіли, та так і сидять. І будуть сидіти, бо ж нікуди вже не поділуться — приклеїлись!

Це була теж липучка, тільки не звичайна, намазана та й годі, а хитромудра — електромагнітна, яка й повинна бути при суцільній електрифікації.

І колективізації теж — від краю і до краю.

Анатолій ШЕВЧЕНКО.
Мал. Віктора КУДІНА.

—Пуцьвірінки—

✦ Якщо комусь не дають слова — то зрозуміло, що він неправий.

✦ У постіль, на жаль, при нагородах не лягають.

✦ Чи багато з нього візьмеш, якщо він справжній товариш?

✦ Може, тому нічого й немає, що всі працюють у рахунок майбутнього?

✦ Від монополії на газети — до монополії на папір.

✦ Піонерський концтабір.

✦ Девіз ката: одна голова — добре, а дві — краще.

✦ Рідна партія — всі родичі в партапараті.

Олександр ПЕРЛЮК.
Кіровоград.

ПОГОДА

Як повідомили нашому кореспонденту з Гідрометеоцентру, 5 та 6 січня на Україні утримається тепла погода, часом дощ та мокрий сніг, сьогодні у західній частині республіки без опадів. На дорогах місцями ожеледиця. Вітер південно-західний та західний, 7—12 метрів за секунду, в західних областях пориви 15—20 метрів за секунду. Температура вдень — 0—6 градусів тепла, вночі — від 2 морозу до 3 тепла, у північних областях — 0—4 градуси морозу.

По Києву та області сьогодні вдень опадів не передбачається. Вітер західний, 7—12 метрів за секунду. Температура 0—5 градусів тепла.

—Елементарно, Ватсоне!—

ВБИВСТВО З ІЛЮМІНАЦІЄЮ

З початком гостросюжетного сатирично-побутово-психоделічного детективу «Вбивство з ілюмінацією» читачі «Куреня» ознайомились в номері за 1 січня. Нагадаємо зміст першого розділу. **Шерлок Холмс та доктор Ватсон за святковим столом зустрічають Новий рік. Раптом Холмс похмурніє: «Хвилину тому за стіною трапилось вбивство», «Як ви здогадались?» — вражено запитує доктор. «Елементарно, Ватсоне!..»**

Отже,

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

— Елементарно, Ватсоне! — гірко посміхнувся Холмс. — Просто іноді корисно читати газети. З газет, скажімо, можна дізнатись, що під Новий рік на кожні три радянські сім'ї приходиться дві пляшки шампанського. Сусідів у нас з вами троє. Опівночі шампанське вистрелило тричі — я за звичкою порахував. Отож...

— Отож... — проказав Ватсон.

— ...третій постріл був пострілом з револьвера, а не звуком відкоркованого шампанського. Ходімо, можливо, ми ще встигнемо познайомитись з вбивцею.

У сусідній квартирі за святковим столом сидів чоловік років тридцяти. Молодик пильно вдивлявся у репродукцію картини «Товариш Лук'янов веде п'ятий з'їзд народних депутатів до ринку» художника Глазунова. З його лівої скроні стікала цівка крові.

— Нічого не чіпайте, Ватсоне! — попередив Холмс. — Дайте мені п'ять хвилин, щоб оглянути квартиру.

Через п'ять хвилин Холмс констатував:

— Вбивцю шукатимемо в міжнародному аеропорту.

— Чому саме там?

— Елементарно, Ватсоне!..

(Далі буде).

Домовленість залишається в силі: надсилайте свої варіанти продовження детективу. Редакція має намір надрукувати найгостросюжетніші, найпсиходелічніші і, зрозуміло, найсатиричніші з них.

—Пародії—

СМОТРИТЕЛЬ ГУБ

И Апулей со мною балагурит
О магии и разном волшебстве...
...И хохочу от счастья до упаду,
Луны обломок бережно дарю,
А он в ответ: «Мне большего не надо,
Лишь только б видеть губ твоих зарю».
...Отпусти меня и прости...

Александра ЕГОРОВА.
Альманах «Поэзия». 1988 г.

Чего на свете только не бывает.
Одним с полей доносится: «Налей!»
Других во сне царь Грозный убивает.
А вот ко мне впорхнул сам Апулей.
И охмурял меня софист-повеса
То колдовством, то «Золотым ослом».
Хоть Апулей по-русски ни бельмеса,
В любви он что факир — без слов.
По-итальянски шепчет: «Шюра, Шюра»...
В ладони тычет капли коньяка.
Я хохочу от счастья, балагурю,
И заикаюсь, и дрожу слегка:
— Зачем приплелся на свиданку?
Чтоб только губы видеть, Апулей?
Со мной сидишь смирней луны — подарка.
Ты поцелуем Шурочку согрей.
Ко мне на встречу должен подойти
Земляк твой и певец любви — Гораций.
А посему прости и отпусти.
...Апулей, Апулей!
Поцелуй, дуралей!

Владимир СЕМЕНО.
Полтава.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:
Черговий редактор — Анатолій Горлов
Автор макета — Леонід Підлужний.
Оформлення — Володимир Кисельов.
Випусковий — Леонід Клюско.
Бригада коректорів: Леся Онищенко, Галина Адамович, Валентина Лукаш, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська.
Верстальники: Анатолій Артеменко, Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Сергій Скаженюк.
Лінотипісти: Тетяна Мухіна, Валентина Яковенко.
Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50. Індекс 60955.
Тираж 165.650.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 60 коп.
Зам. 03150031.

Наступний номер газети вийде 9 січня.